

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2019

Johana Černochová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Chápání rovnosti ve Spojených státech

Bakalářská práce

Autor práce: Johana Černochová

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 7. 5. 2019

Johana Černochová

Bibliografický záznam

ČERNOCHOVÁ, Johana. *Chápání rovnosti ve Spojených státech*. Praha, 2019. 48 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Rozsah práce: 75 321 znaků

Abstrakt

Práce analyzuje chápání rovnosti ve Spojených státech a zasazuje jej do kontextu současné velké ekonomické nerovnosti. Charakteristickým rysem tohoto chápání je důraz na rovnost příležitostí. Podle této ideje je Amerika zemí rovných příležitostí k úspěchu, který se neodvíjí od rodinného bohatství, ale od tvrdé práce a talentu. Tento koncept bývá dáván do opozice vůči tzv. rovnosti výsledků, podle které by mělo být bohatství ve společnosti více rovnoměrně rozděleno, a která je tradičně vnímána jako cizí americkým hodnotám. Jenže právě velká ekonomická nerovnost, která v Americe dosáhla ještě větší míry než v ostatních rozvinutých zemích, má prokazatelně negativní dopady na všeobecnou možnost slušné rovnosti příležitostí. Cílem této práce je proto ověřit tezi, že v kontextu současné velké a zvětšující se ekonomické nerovnosti se musí tyto nepříznivé dopady na reálný stav rovnosti příležitostí projevit také na samotném chápání rovnosti u Američanů. Tato práce uzavírá na základě analýzy rozsáhlého souboru průzkumů veřejného mínění, že k určité proměně zde dochází. Důraz na rovnost příležitostí zůstává pro americké chápání rovnosti nadále klíčový, zjištění této práce ale narušují představu, že větší rovnost výsledků je něco pro Američany zcela cizího a nežádoucího. Práce proto dochází k závěru, že ve Spojených státech, kde jsou i podstatně velké rozdíly v platech vnímány jako spravedlivé, už ekonomická nerovnost překročila v očích většiny Američanů i tuto vysoko nastavenou úroveň legitimacy a začíná být zřejmé, že rovnost příležitostí a větší rovnost výsledků vůči sobě nestojí zcela v opozici, ale jsou vzájemně propojeny.

Abstract

This thesis analyses the perception of equality in the United States in the context of today's high economic inequality. The main characteristic feature of this perception is the emphasis on the equality of opportunity. According to this ideal, America is the land of equal opportunity to achieve success, which depends on hard work and talent, not on family wealth. This concept is often considered as the opposite of the so-called equality of outcomes, which demands more even distribution of wealth, and which is usually perceived as foreign to American values. However, the large economic inequality, which is even much higher in America than in other advanced countries, has provably negative impacts on the general possibility of fair equal opportunity. Hence, the aim of this thesis is to verify the assumption that in the context of today's high and rising economic inequality,

these negative impacts on the real state of equal opportunity must also find expression in the actual American perception of equality. Based on the analysis of an extensive set of public opinion surveys, it concludes that a certain change in the perception takes place. The emphasis on the equality of opportunity is still crucial, but the findings of the thesis do not support the notion that larger equality of outcomes is absolutely foreign and unwanted in America. It argues that the current economic inequality in the United States, where even large income disparities are perceived as fair, is in the eyes of a majority of Americans beyond this level of legitimacy. It is now becoming more evident that equality of opportunity and equality of outcomes are not in opposition to each other, but are interconnected.

Klíčová slova

rovnost příležitostí, rovnost výsledků, spravedlivé nerovnosti, spravedlivé rozdělení bohatství, ekonomická nerovnost, Spojené státy

Keywords

equality of opportunity, equality of outcomes, fair inequalities, fair distribution of wealth, economic inequality, United States

Title

The perception of equality in the US

Poděkování

Za cenné komentáře, vstřícný přístup a ochotu pomoci děkuji vedoucímu práce PhDr. Janu Hornátovi, Ph.D. a také vedoucímu bakalářského semináře panu docentu Jiřímu Vykoukalovi.

Obsah

Úvod	2
<i>Rozbor literatury</i>	4
1 K pojmu rovnosti	6
1.1 <i>Debata kolem pojmu rovnost</i>	6
1.2 <i>Otázka přerozdělení bohatství, nerovností ve společnosti a role státu</i>	11
2 Chápání rovnosti ve Spojených státech	14
2.1 <i>Rovnost příležitostí</i>	14
2.2 <i>Kontrast k evropskému pojetí rovnosti</i>	16
3 Cesta k současné ekonomické a sociální nerovnosti	18
3.1 <i>Náhled do vývoje sociální politiky Spojených států (30. – 70. léta 20. století)</i>	19
3.2 <i>Nástup neoliberalismu a jeho dopady na nerovnost</i>	22
3.3 <i>Současný stav ekonomické a sociální nerovnosti</i>	25
4 Proměna chápání rovnosti ve Spojených státech?	28
4.1 <i>Současný stav rovnosti příležitostí</i>	28
4.2 <i>Podpora změn?</i>	31
Závěr	35
Summary	38
Použitá literatura	40

Úvod

V americké Deklaraci nezávislosti stojí: „pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni“. Hodnota rovnosti tak byla vložena do samotných základů Spojených států. Pokud ovšem chceme rovnost definovat, nabízí se celá řada rozdílných interpretací. Otázka toho, co znamená a co vyžaduje rovnost mezi lidmi, nebude nikdy zodpovězena pouze jediným platným vysvětlením. Rovnost, kterou v 18. století Američané deklarovali, je založena na rovné lidské důstojnosti a rovnosti lidí co do určitých nezcizitelných práv na život, svobodu a sledování osobního štěstí.¹ Z posledních dvou jmenovaných práv vychází požadavek tzv. rovnosti příležitostí, který je pro americké chápání rovnosti klíčový. Součástí amerického snu totiž tvoří víra v to, že zde každý má rovnou šanci uspět. Podle této představy je Amerika zemí rovných příležitostí k úspěchu, který se neodvíjí od rodinného bohatství, ale od tvrdé práce a talentu. Z těchto důvodů také Američané považují i výrazně velké rozdíly v platech za spravedlivé. Podle konceptu rovnosti příležitostí totiž nezáleží na tom, jak velké jsou rozdíly v bohatství jednotlivců, ale na tom, jaké jsou šance i někoho z chudé rodiny posouvat se dopředu a výrazně zlepšit své ekonomické a sociální postavení. Tento koncept proto bývá často dáván do opozice vůči požadavku tzv. větší rovnosti podmínek nebo výsledků, který je tradičně vnímán jako něco cizího americkým hodnotám. Takové pojetí rovnosti příležitostí, které neklade důraz na výrazné vyrovnávání podmínek mezi jednotlivci, ale postupně vede k čím dál větším nerovnostem ve společnosti. Dochází tak k paradoxní situaci, kdy velké ekonomické nerovnosti, které jsou díky víře v rovnost příležitostí v očích Američanů do velké míry legitimní, mají na reálnou možnost rovnosti příležitostí prokazatelně negativní dopady.² Tento paradox amerického pojetí rovnosti vystihují slova Petera Westena: „prohlašujeme, že věříme v rovné příležitosti a zatím dovolujeme, aby se hojně vyskytovala příležitost nerovná.“³

V současnosti mají Spojené státy nejvíce nerovnostářskou strukturu mezd a platů ze všech rozvinutých zemí.⁴ Národ, který má ve svých základech hodnotu rovnosti a který vyzdvihuje rovnost příležitostí, je tak zároveň národem s největší mírou ekonomické nerovnosti mezi rozvinutými zeměmi. Ačkoliv míra bohatství v Americe soustředěná

¹ Ponechme nyní stranou, že rovná práva se tehdy ve skutečnosti týkala pouze bílých amerických mužů a že rovnost lidské důstojnosti všech lidí bez rozdílu byla systematicky popírána.

² Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility” *The Journal of Economic Perspectives* 27, č. 3 (léto 2013): 97-98.

³ Peter Westen, “The Concept of Equal Opportunity” *Ethics* 95, č. 4 (červenec 1985): 837.

⁴ Jonas Pontusson, *Inequality and Prosperity: Social Europe vs. Liberal America* (Ithaca, London: Cornell University Press, 2005), 46.

v rukou několika málo vrchních procent je nevídaná, Spojené státy si stále vedou podstatně hůře než většina ostatních členských zemí OECD, co se týče otázky chudoby ve společnosti.⁵ Ekonomická nerovnost se navíc neustále zvětšuje a propast mezi extrémně bohatými a zbytkem populace se tak nadále prohlubuje. Realita této současné extrémní ekonomické nerovnosti představuje důrazný podnět k opětovnému zamyšlení se nad smyslem hodnoty rovnosti a nad dopady současné situace na její význam a chápání.

Východiskem této práce je předpoklad, že tak vysoká a neustále se zvětšující míra nerovnosti, která má prokazatelné dopady na všeobecnou rovnost příležitostí, musí mít v důsledku dopady i na samotné chápání rovnosti ve Spojených státech. Táto práce si proto klade otázky, zda a jakým způsobem se v kontextu velké ekonomické nerovnosti toto chápání proměňuje. Jestliže velké ekonomické nerovnosti prokazatelně nepříznivě ovlivňují možnost rovnosti příležitostí, představuje požadavek větší rovnosti výsledků pro Američany stále něco cizího, nežádoucího a snad dokonce nespravedlivého? K zodpovězení těchto hlavních výzkumných otázek bude klíčová především závěrečná analýza průzkumů veřejného mínění k otázkám ekonomické nerovnosti, možnosti rovnosti příležitostí, spravedlivého rozdělení příjmů a role vlády pro zmírnění nerovností. Tato analýza ale musí být zasazena nejprve do odborné debaty o konceptech rovnosti a o spravedlivých nerovnostech ve společnosti, dále do kontextu historického vývoje, který současnému stavu ekonomické nerovnosti ve 20. století předcházely, a v neposlední řadě do kontextu současného stavu ekonomické nerovnosti a rovnosti příležitostí. Současný stav rovnosti příležitostí bude analyzován především z hlediska rovné možnosti vzdělávání a socioekonomické mezigenerační mobility.

Práce má proto následující strukturu. První část představuje vyrovnání se se samotným pojmem rovnosti. Tato kapitola ještě neřeší specificky americké chápání, ale z důvodu značné složitosti tohoto pojmu považuje autorka za nutné na začátek této práce uvést širší reflexi odborné debaty a sporů z politické filosofie o tom, co tato hodnota představuje. Vedle otázky, co je rovnost, je zde kladen důraz také na otázku spravedlivých nerovností ve společnosti spojenou s otázkou přerozdělení bohatství a role vlády. Pro autorku by nebylo možné zamýšlet se nad současným stavem ekonomické nerovnosti bez tohoto základu. Druhá kapitola se již věnuje specifickým amerického chápání rovnosti. Ačkoliv v tomto úvodu byla rovnost příležitostí poměrně jednoduše představena, tato kapitola ukazuje, že i ona má vícero rovin a interpretací. Hlavní spory se vedou především

⁵ OECD, "Poverty Rate (indicator)" (2019), dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (13. 4. 2019).

o to, jakým způsobem rovnost příležitostí zajistit. Druhá kapitola se také věnuje konceptu rovnosti výsledků, který s rovností příležitostí bývá stavěn do opozice jako něco neamerického. Třetí část mapuje vývoj k současné ekonomické nerovnosti. Hlavní pozornost je zde zaměřena na roli vládních politik v ekonomické a sociální oblasti a na vládní snahy o zmírnění nerovnosti, jejichž základ položil v 30. letech prezident F. D. Roosevelt. Za jeden z klíčových faktorů pro nárůst ekonomické nerovnosti je zde považován nástup neoliberalismu prezidenta Ronalda Reagana v 80. letech. Značný prostor je pak věnován analýze současného stavu ekonomické nerovnosti. Závěrečná část nejprve analyzuje současný stav rovnosti příležitostí a následně průzkumy veřejného mínění k výše uvedeným otázkám, na základě kterých se snaží posoudit možnou proměnu v chápání rovnosti ve Spojených státech.

Rozbor literatury

Tato práce je specifická tím, že propojuje pohled na rovnost, nerovnost a spravedlivé rozdělení bohatství ve společnosti z pozice několika vědních oborů. Poskytuje široké teoretické zázemí debaty z oboru politické filosofie, velkou měrou čerpá také z prací ekonomů a historiků a v neposlední řadě je pro její závěry klíčová analýza veřejného mínění Američanů. Nabízí se proto výrazně široký soubor relevantní literatury. Velmi užitečná pro zorientování se v politicko-filosofické debatě o hodnotě rovnosti je antologie Louise Pojmana a Roberta Westmorelanda *Equality: selected readings*⁶, která shromažďuje nejdůležitější filosofické texty k rovnosti od antiky až po konec 20. století. Zásadní mezník v této debatě představuje publikování Teorie spravedlnosti od Johna Rawlse ze 70. let.⁷ Bez reflexe této teorie by diskuze o rovnosti a spravedlivých nerovnostech ve společnosti byla neúplná a práce tuto teorii využívá i ve svém závěru při analýze současného stavu ekonomické nerovnosti a rovnosti příležitostí. John Rawls bývá někdy řazen mezi tzv. liberální egalitaristy, když požaduje, aby ekonomické a sociální nerovnosti ve společnosti byly ku prospěchu i těch nejméně zvýhodněných. Do přímé opozice k Rawlsovu postoji se staví Robert Nozick, který poskytuje odpověď na spravedlivé nerovnosti ve společnosti z pozice libertarianismu.⁸ Tato práce dává postoje Rawlse a Nozicka do kontextu podobného sporu protikladných koncepcí o úloze vlády

⁶ Louis P. Pojman a Robert Westmoreland (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997).

⁷ Původní vydání: John Rawls, *A Theory of Justice* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1971).

⁸ Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (New York: Basic Books, 1974).

ekonomů J. M. Keynes⁹ a F. A. Hayeka.¹⁰ Pozice těchto myslitelů totiž vystihují hlavní body sporu v debatě o rovnosti a spravedlnosti a v otázce konfliktu těchto dvou hodnot se svobodou.

Pro uchopení konceptu rovnosti příležitostí hrály hlavní roli články z odborných časopisů. K výkladu tohoto konceptu byla publikována řada odborných příspěvků z oboru politické teorie i ekonomie. Pro typologii možných pohledů na rovnost příležitostí práce vychází především z článku od Lawrence B. Josepha¹¹ a dále rozvíjí jednotlivé pohledy na rovnost příležitostí s pomocí dalších autorů jako např. William Galston¹² nebo S. J. D. Green.¹³ Článek Johna Schaara přitom zastupuje kritiku konceptu kompetitivní rovnosti příležitostí.¹⁴ Velmi důležitou úlohu hrál článek od dvojice autorů S. Verby a G. Orrena “The Meaning of Equality in America” z 80. let¹⁵ a kapitola k nerovnosti z knihy *Transatlantic divide*,¹⁶ protože umožnily přenést se z filosofické debaty o významu rovnosti příležitostí k určení specifik tohoto chápání rovnosti u samotných Američanů nezbytného pro závěrečnou analýzu možné proměny.

Zásadní místo v popsání vývoje k současné ekonomické nerovnosti zaujímá práce francouzského ekonoma Thomase Pikettyho, který shromáždil rozsáhlé množství dat a spolu s Emmanuelem Saezem popsal vývoj nerovnosti ve Spojených státech od roku 1913. Práce čerpá data hned z několika jeho knih.¹⁷ Dopady ekonomické nerovnosti na rovnost příležitostí popsal ekonom Miles Corak¹⁸ a také ekonomové z projektu Harvardské

⁹ John Maynard Keynes, *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* (Praha: Československá akademie věd, 1963).

¹⁰ F. A. Hayek, *Cesta do otroctví* (Praha: Academia, 1990) a *Právo, zákonodárství a svoboda* (Praha: Academia, 1994).

¹¹ Lawrence B. Joseph, “Some Ways of Thinking about Equality of Opportunity” *The Western Political Quarterly* 33, č. 3 (září 1980): 393-400.

¹² William Galston, “A Liberal Defense of Equality of Opportunity” in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 170-179.

¹³ S. J. D. Green, “Competitive Equality of Opportunity: A Defense” *Ethics* 100, č. 1 (říjen 1989): 5-32.

¹⁴ John H. Schaar, “Equality of Opportunity, and Beyond” in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 137-147.

¹⁵ Sidney Verba a Gary R. Orren, “The Meaning of Equality in America” *Political Science Quarterly* 100, č. 3 (podzim 1985): 369-387.

¹⁶ Paul W. Kingston a Laura M. Holian, “Inequality” in Alberto Martinelli (ed.), *Transatlantic Divide: Comparing American and European Society* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 57-74.

¹⁷ Thomas Piketty a Emmanuel Saez, “Income and Wage Inequality in the United States, 1913-2002” in Atkinson, A. B., a Piketty, T. (eds.), *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast Between Continental European and English-Speaking Countries* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2007), 141-225; Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2014); Thomas Piketty, *The Economics of Inequality* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2015).

¹⁸ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility” *The Journal of Economic Perspectives* 27, č. 3 (léto 2013): 79-102.

univerzity *Opportunity Insights* pod vedením Raje Chettyho.¹⁹ Ačkoliv používají jinou metodu a nedochází ve všech ohledech ke zcela stejným závěrům, shodují se, že za současného stavu ekonomické nerovnosti záleží na rodinném zázemí s ohledem na ekonomickou mobilitu více než dříve. Závěry těchto ekonomů v neposlední řadě doplňují analýzy a data OECD. Data pro závěrečnou analýzu proměny chápání rovnosti s ohledem na veřejné mínění Američanů byla čerpána z průzkumů dvou předních renomovaných amerických agentur *Gallup Poll* a *Pew Research Center*.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že tato práce se přiklání k těm autorům, kteří ve své práci dokazují, že zmírnění extrémních nerovností je důležité pro společenskou soudržnost a v důsledku prospěšné pro všechny. Tato práce nevnímá hodnotu rovnosti jako konfliktní se svobodou, protože se zde v žádném ohledu nejedná o rovnost ve smyslu požadavku absolutní rovnosti blízké totalitním ideologiím, ale o hodnotu rovnosti, jejíž aspekty rozebírá první kapitola. Z oboru politické filosofie jsou proto jejím východiskem především autoři jako zmíněný John Rawls, ale také Bernard Williams, Stanley Benn, John Schaar nebo Ronald Dworkin. Výrazným zastáncem důležitosti zmírnění ekonomické nerovnosti a propasti mezi bohatými a chudými je z ekonomů především Joseph Stiglitz²⁰ vycházející z keynesiánské školy, ale stejný postoj vyplývá i ze samotných analýz OECD. Z řad historiků a politologů na tento problém upozorňoval Tony Judt²¹ a v současnosti se jím zabývají Timothy Snyder²² nebo Jeffrey Winters.²³

1 K pojmu rovnosti

1.1 Debata kolem pojmu rovnost

„Jen málo morálních ideálů bylo tak široce diskutováno a přece tak málo pochopeno,“²⁴ uzavírá svůj článek o nerovnosti americký filosof Larry S. Temkin. Snaha odpovědět už jen na samotnou otázku – co je rovnost (či nerovnost)? – naráží na četná úskalí. Rovnost je jedním z pojmů, které lze označit slovy filosofa Waltera Gallie za pojem

¹⁹ Raj Chetty et al., “Is the United States Still a Land of Opportunity? Recent Trends in Intergenerational Mobility” *National Bureau of Economic Research, Working Paper 19844* (leden 2014): 7, dostupné z <http://www.nber.org/papers/w19844> (19. 4. 2019).

²⁰ Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality* (New York: Norton & Company, 2013).

²¹ Tony Judt, *Zle se vede zemi* (Praha: Rybka Publishers, 2011).

²² Timothy Snyder, *The Road To Unfreedom: Russia, Europe, America* (London: The Bodley Head, 2018).

²³ Jeffrey A. Winters, rozhovor vedl Petr Šourek, *Reflexe: Historie/Filozofie!*, Český rozhlas Vltava, 1. 9. 2018.

²⁴ Larry S. Temkin, “Inequality” *Philosophy & Public Affairs* 15, č. 2 (jaro 1986): 121.

sporný svou podstatou (*essentially contested concept*).²⁵ Takový pojem se vyznačuje tím, že se o jeho významu vždy budou vést spory a není v podstatě možné najít pouze jednu správnou a jedinou platnou definici, na které by se všichni shodli. Už od časů antiky přicházeli političtí filosofové s rozdílnými koncepty a interpretacemi tohoto pojmu. Jak upozorňuje Hannah Arendtová, význam rovnosti v antické polis má ale s jejím moderním chápáním jen velmi málo společného. Antické pojetí rozlišovalo mezi sobě rovnými a „nerovnými“. Patřit mezi nevelký počet svobodných rovných občanů v polis znamenalo privilegium.²⁶ V moderní debatě o rovnosti začíná řada autorů²⁷ svůj příspěvek slovy, že lidé si v mnoha ohledech nejsou rovni – jsou jinak velcí, silní, inteligentní, nadaní. Není sporu o tom, že mezi lidmi jsou rozdíly, ale zároveň také existují určité hodnoty a práva, na něž jsou požadavky všech lidí rovné. Snahu o formulaci těchto univerzálních práv najdeme nejlépe vyjádřenou ve Všeobecné deklaraci lidských práv, která začíná slovy, že lidé jsou sobě rovni co do důstojnosti a práv.²⁸ Nejde tedy o uniformitu mezi lidmi, nýbrž o uznání důstojnosti a rovnosti určitých práv všech lidí bez rozdílu.

V tomto duchu chápe rovnost i filosof Bernard Williams, když mluví o společné humanitě. Podle Williamse bychom neměli hledat, v jakých všech konkrétních vlastnostech jsou nebo nejsou mezi lidmi rozdíly, ale měli bychom si spíše připomenout základní skutečnost, že jsme všichni lidé. Williams pokračuje slovy, že tvrzení „lidé jsou si rovni jako lidé“, je jistě nedostačující, ale není ani tak triviální, jak by se mohlo na první pohled zdát.²⁹ Williams vidí jako znaky společné humanity např. schopnost lidí cítit bolest nebo náklonnost k druhému a také touhu po úctě, důstojnosti. Tvrzení, že tyto vlastnosti jsou pro všechny lidi společné, podle něj není triviální z toho důvodu, že existují politická a společenská uspořádání, která systematicky tyto vlastnosti opomíjejí v případech určitých skupin lidí, zatímco je plně uznávají u jiných.³⁰

Podle J. R. Lucase má ale tato společná humanita málo co dočinění s rovností. Vnímá ji spíše jako argument, který nám pouze říká, že bychom měli s lidskými bytostmi

²⁵ Walter B. Gallie, “Essentially Contested Concepts” *Proceedings of the Aristotelian Society* 56, č. 1 (1956): 169.

²⁶ Hannah Arendtová, *Vita activa neboli O činném životě* (Praha: OIKOYMENH, 2007), 45, 56.

²⁷ Louis P. Pojman a Robert Westmoreland, “Introduction: The Nature and Value of Equality” in Louis P. Pojman a Robert Westmoreland (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 1; Stanley I. Benn, “Egalitarianism and the Equal Consideration of Interests” in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 112; J. R. Lucas, “Against Equality” in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 106; Felix E. Oppenheim, “Egalitarianism as a Descriptive Concept” *American Philosophical Quarterly* 7, č. 2 (duben 1970): 143.

²⁸ Universal Declaration of Human Rights, GA Resolution 217A(III), United Nations (10. 12. 1948), [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/217\(III\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/217(III)) (6. 4. 2019).

²⁹ Bernard A. O. Williams, “The Idea of Equality” in Bernard A. O. Williams, *Problems of the self: philosophical papers 1956-1972* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 230.

³⁰ *Ibid.*, 232.

zacházet lidsky. Podle Lucase to můžeme nazývat rovnost respektu, chceme-li, ale i v takovém případě nese hlavní význam slovo respekt. Lucas je navíc toho názoru, že požadavek rovnosti je neslučitelný s dalším ideálem svobody.³¹

Obavu z konfliktu rovnosti se svobodou nalézáme u řady dalších autorů a týká se především otázky sociálních a ekonomických práv. Ať už ale mluvíme o rovných politických právech nebo o těchto právech tzv. druhé generace, zjišťujeme, že idea rovnosti není se svobodou nutně neslučitelná, naopak je s ní úzce svázána. Požadavky svobody a rovných práv šly v minulosti ruku v ruce, ať už se zaměříme na boje proti absolutistickým či koloniálním vládám, za zrušení otroctví a rasové segregace nebo za volební práva. V historii se ukázalo, že velké nerovnosti vedou k rozdělení společnosti a následně k ohrožení svobody. Smyslem ekonomických teorií a sociálních politik, které požadovaly zmírnění nerovnosti ve společnosti, bylo tedy právě ono zachování svobody. Svět po zkušenosti druhé světové války reflektoval skutečnost, že pro ochranu liberálních svobod je nutné lidem zajistit také ‚svobodu od nouze‘ (F. D. Roosevelt).³² Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, která vychází ze svobody jednotlivce jako jednoho ze základních lidských práv, proto formulovala vedle rovných práv politických také práva ekonomická a sociální, jejichž zahrnutí do deklarace výrazně prosazovala za Spojené státy Eleanor Rooseveltová.³³ Koncept individuálních lidských práv, který byl v deklaraci vyjádřen, navíc výrazně ovlivnil mj. John Locke svým Druhým pojednáním o vládě z konce 17. století, pro kterého bylo zachování svobody klíčové.

Locke vyjádřil myšlenku rovných politických práv každého jedince na zachování svého vlastnictví ve smyslu svého života, svobody a majetku.³⁴ Ačkoliv právě z tohoto pojetí nenarušování osobní svobody a práva na soukromý majetek vycházejí američtí libertariáni se svým požadavkem na nezasahování státu do majetku občanů, je otázkou, jak by Locke nazíral na současné ekonomické nerovnosti ve společnosti. Jeho dílo umožňuje různé interpretace a shodneme se zde s výkladem D. A. Lloyd Thomase, který píše, že nemusí být nutně chápáno pouze ve smyslu požadavku minimálního státu,³⁵ protože vláda má povinnost sloužit ve prospěch svých občanů. Je navíc nutné si uvědomit, že povaha dnešní ekonomické nerovnosti je zcela odlišná od té, nad jakou Locke uvažoval před více

³¹ J. R. Lucas, "Against Equality", 106-107, 111.

³² Franklin D. Roosevelt, Annual Message to Congress, 1941, projev dostupný z <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=70&page=transcript> (25. 2. 2019).

³³ Allida M. Black, "Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights" *OAH Magazine of History* 22, č. 2 (duben 2008): 35.

³⁴ John Locke, *Druhé pojednání o vládě* (Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992), 103.

³⁵ D. A. Lloyd Thomas, *Locke on Government* (London, New York: Routledge, 1995), 64.

než třemi sty lety. Samotné právo na majetek má podle Locka původ ve vynaložení práce našeho těla a přidání hodnoty něčemu, co nám poskytla příroda. V Druhém pojednání Locke hledá také hranice rozsahu takto nabytého majetku. Před vznikem peněz byla míra podílu jednotlivce jasně dána tím neplýtvat a nemít nadbytek, který by se mohl zkazit. Zavedení peněz v tomto ohledu přineslo zlom, protože peníze se mohou hromadit, aniž by se kazily. Spravedlivé nerovnosti v majetku pak Locke chápal jako důsledek různé přičinlivosti jednotlivců v práci. Povahu současné ekonomické nerovnosti ale pouze touto optikou chápat nelze.

Druhé pojednání o vládě není v rozporu s opatřeními poválečného sociálního státu, ačkoliv libertariáni by s tímto tvrzením nesouhlasili. Sociální stát právo na soukromý majetek ani na zachování osobní svobody nezpochybňuje. Locke píše, že lidé se sjednocují v politické společnosti „pro svůj pohodlný, bezpečný a pokojný život,“³⁶ a přenášejí proto na vládu zodpovědnost za zajištění svých práv. Podle Locka je pak legitimní, pokud se lid postaví proti vládě, která práva na zachování vlastnictví ve smyslu života, svobody a majetku každého jedince porušuje.³⁷ A právě ideál rovných práv inspiroval miliony lidí k protestu proti různým nedemokratickým formám vlády. Vracíme se tak k tomu, že ideály rovnosti a svobody jsou spolu úzce svázány. Demokratické chápání rovnosti je totiž založeno na tom, že všichni lidé jsou hodnotní, což nedemokratické vlády popírají.

Locke vidí smysl politické společnosti také v tom, že se zde o těchto právech rozhoduje podle nestranných pravidel.³⁸ Nestrannost je dalším důležitým aspektem pojetí rovnosti ve společnosti. Lze ji chápat jako rovnost před zákonem nebo také jako princip nestranného posouzení zájmů. Stanley I. Benn vnímá tento princip ve smyslu rovnosti požadavků, tj. aby byl zájem jednoho zvažován vedle zájmu všech ostatních dotčených osob.³⁹ Benn dále pokračuje, že tento princip netvrdí, že jakýkoliv člověk si může vždy nárokovat stejné zacházení, ani to že zájem jednoho nemůže nikdy dostat přednost (např. zdanění bohatých pro asistenci chudým). Ale je zde nutné určité kritérium relevance.⁴⁰ V podobném smyslu se vyjadřuje Gregory Vlastos, když nabízí svou definici spravedlivého jednání jako takového, které je řízeno výhradně s ohledem na práva všech podstatně zasažených. Práva všech dotčených by měla být nestranně uznána.⁴¹ Také Ronald Dworkin mluví o tom, že politická rozhodnutí se musí stejně zabývat každým

³⁶ John Locke, *Druhé pojednání o vládě*, 85-86.

³⁷ *Ibid.*, 156.

³⁸ *Ibid.*, 79.

³⁹ Stanley I. Benn, „Egalitarianism and the Equal Consideration of Interests”, 115.

⁴⁰ *Ibid.*, 115-116.

⁴¹ Gregory Vlastos, „Justice and Equality” in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 129.

dotčeným jedincem bez ohledu např. na jeho rasu nebo ekonomické postavení. Vláda nemůže žádné skupiny lidí ignorovat. Vedle rovné starosti (*equal concern*) o osud každého jednotlivce Dworkin dále staví rovné respektování zodpovědnosti každého určit si pro sebe svou představu dobrého života a činit vlastní rozhodnutí.⁴²

Vedle těchto aspektů rovnosti mezi lidmi, ale vyvstává skutečnost, že ve společnosti jsou a vždy budou určité nerovnosti. John Locke, Thomas Hobbes i Jean-Jacques Rousseau vycházeli z předpokladu, že lidé si byli v přirozeném stavu všichni rovni a nerovnost přišla se vstupem do politické společnosti.⁴³ Je proto důležité si uvědomit, že určitá nerovnost ve společnosti je nevyhnutelná a dokonce žádoucí. Ostatně i na to v již zmíněné esaji *Against Equality* upozorňuje Lucas.⁴⁴ Avšak tvrzení, že zmírnění extrémních nerovností je pro svobodnou společnost prospěšné, tuto skutečnost nerozporuje. Se vstupem do společnosti nutně vzniká určitá hierarchie v sociálním postavení, neboli jak píše Ralf Dahrendorf: „Tam kde je zákon, musí být i nerovnost mezi lidmi.“⁴⁵ A to platí i pro společnosti, které uznávají rovnost lidí před zákonem. Uznání, že určité nerovnosti ve společnosti jsou nutné, ale nevyvrací koncept rovných lidských práv. Naopak, jakmile nějaká politická ideologie slibuje společnost absolutní rovnosti bez jakýchkoli rozdílů v postavení mezi lidmi, můžeme si být jistí, že povede k radikalismu a totalitarismu, a tedy i k porušování základních lidských práv.⁴⁶ Právo lidí na soukromé vlastnictví přirozeně také vede k určitým nerovnostem ve společnosti. Musíme si ale klást otázky, jaké sociální a ekonomické nerovnosti ve společnosti jsou žádoucí, a kdy naopak začnou překračovat určitou mez obhajitelnosti. Jaké nerovnosti ve společnosti jsou spravedlivé a jaké už nikoliv? Těmito otázkami se opět dostáváme k problému přerozdělení bohatství a role státu ve společnosti.

⁴² Ronald Dworkin, “Justice for Hedgehogs”, přednáška pro Carnegie Council for Ethics in International Affairs, 6. 12. 2011, dostupné z <https://www.carnegiecouncil.org/studio/multimedia/20111206-justice-for-hedgehogs> (staženo 8.12. 2018).

⁴³ John Locke, *Druhé pojednání o vládě*, 85; Thomas Hobbes, *Základy filosofie státu a společnosti: O občanu* (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909), 25: „Všichni lidé jsou tudíž mezi sebou od přirozenosti rovni; nerovnost, kterou nyní pozorujeme, má svůj vznik v občanském zákonu.“; Jean-Jacques Rousseau, *O původu nerovnosti mezi lidmi* (Praha: Nakladatelství Svoboda, 1949).

⁴⁴ J. R. Lucas, “Against Equality”, 110.

⁴⁵ Ralf Dahrendorf, “On the Origin of Inequality among Men” in André Béteille (ed.), *Social Inequality: Selected Readings* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1969), 34.

⁴⁶ Jak historicky dokazují požadavky komunismu. Ještě před Marxem vyjádřené také v radikálním Manifestu rovných od revolucionářů Babeufa a Marechala.

1.2 Otázka přerozdělení bohatství, nerovností ve společnosti a role státu

Otázkou spravedlivých nerovností ve společnosti se ve 20. století důkladně zabýval americký filosof John Rawls a své závěry publikoval v 70. letech v díle *Teorie spravedlnosti*.⁴⁷ Podle filosofa Louise Pojmana toto dílo představuje klíčový mezník v soudobé akademické debatě o rovnosti. Dokonce o něm společně s Robertem Westmorelandem tvrdí, že „žádné dílo nemělo v morální a politické filosofii 20. století větší dopad na naši generaci než toto vyčerpávající pojednání o spravedlnosti a rovnosti.“⁴⁸ John Rawls ke své teorii spravedlnosti dochází díky navození hypotetické situace, kdy se volí principy společnosti a kdy nikdo předem nezná své budoucí místo v ní. Nikdo nezná své postavení, sociální status, ani své šance při rozdělování schopností, ani svou inteligenci, sílu apod. Principy spravedlnosti jsou tedy zvoleny za tzv. závojem nevědomosti.⁴⁹ To zaručuje, že nikdo nebude při volbě těchto principů zvýhodněn či znevýhodněn. Podle Rawlse se tímto způsobem dojde k takovým principům, jaké by všichni svobodní a rozumní lidé, kterým jde o prosazení vlastních zájmů, přijali. První Rawlsův princip spravedlivé společnosti se týká rovnosti všech lidí z hlediska základních lidských práv a svobod. Rawls ho doslova definuje takto: „Každá osoba má mít stejné právo na co nejširší systém základních svobod, které jsou slučitelné s obdobnými svobodami pro jiné lidi.“⁵⁰ Druhý princip se týká sociálních a ekonomických nerovností ve společnosti. Podle Rawlse mají tyto nerovnosti naplňovat dvě podmínky. Za prvé, „jsou k největšímu prospěchu i těch nejméně zvýhodněných“ a za druhé, „jsou spjaty s pozicemi, které jsou otevřené všem za podmínek slušné rovnosti příležitostí.“⁵¹ Zároveň ale Rawls zdůrazňuje, že první princip základních svobod má přednost před druhým.⁵² To znamená, že opatření, která by sice mohla být ku prospěchu ekonomickému postavení chudých, ale zároveň by narušovala základní práva a svobody, nejsou v souladu s teorií spravedlnosti.

Zcela opačnou odpověď na otázku přerozdělení bohatství a míry ekonomických a sociálních nerovností ve společnosti dává Rawlsův kolega z Harvardské univerzity, filosof a zastánce libertarianismu Robert Nozick. V knize *Anarchy, State, and Utopia*⁵³ nabízí Nozick svou reakci na Rawlsovu teorii. Je přesvědčený, že co se týče spravedlivého

⁴⁷ John Rawls, *A Theory of Justice* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1971).

⁴⁸ Louis P. Pojman a Robert Westmoreland, „Introduction: The Nature and Value of Equality”, 8.

⁴⁹ John Rawls, *Teorie spravedlnosti* (Praha: Victoria Publishing, 1995), 21.

⁵⁰ *Ibid.*, 48.

⁵¹ *Ibid.*, 48.

⁵² Jonathan Wolff, *An Introduction to Political Philosophy* (Oxford: Oxford University Press, 1996), 175.

⁵³ Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (New York: Basic Books, 1974).

přerozdělení bohatství, neexistuje žádný předpoklad ve prospěch rovnosti.⁵⁴ Nozick tvrdí, že Rawlsovy principy jsou nekonzistentní. Podle něj stát porušuje individuální svobodu a právo na majetek, jestliže se snaží přenést majetek některých (bohatých) na jiné (chudé). Přerozdělení má být ponecháno čistě na trhu a dobrovolné charitativní pomoci.⁵⁵ Nozick tedy na rozdíl od Rawlse požaduje v tomto ohledu zcela minimální zásahy státu.

Spor mezi Rawlsem a Nozickem je ideově podobný tomu, jaký se vedl už v první polovině 20. století mezi rozdílnými koncepty ekonomů Johna Maynarda Keynesa a Friedricha Augusta von Hayeka. Keynes došel po velké hospodářské krizi k závěru, že kapitalistický tržní systém nemůže přežít, pokud nedostatky trhu nebudou kompenzovány státními zásahy. Rozšíření funkcí vlády k zásahům do ekonomiky Keynes neviděl jako ohrožení individualismu a osobní svobody, naopak jej považoval za podmínku jejich zachování.⁵⁶ Hayek došel ale k jinému přesvědčení a vládních zásahů do „spontánního tržního řádu“⁵⁷ se právě kvůli ohrožení svobody velmi obával. Podle Hayeka měla být vláda omezená na vytvoření pravidel zaručujících jednotlivcům svobodu při sledování svých individuálních cílů, které jim žádná autorita nemá stanovovat.⁵⁸ Zatímco Keynes považoval za hlavní nedostatky tehdejší ekonomické společnosti „neschopnost zajistit plnou zaměstnanost a náhodné a nespravedlivé rozdělení bohatství a důchodů“,⁵⁹ Hayek užívání pojmů jako sociální spravedlnost a spravedlivé rozdělování bohatství silně rozporoval. Ve společnosti svobodných lidí je podle Hayeka tento pojem „naprosto prázdný a bezsmyslný.“⁶⁰ Spravedlnost je vlastnost lidského chování a Hayek odmítá, že by šla aplikovat na celou společnost nebo na způsob, kterým „neosobní tržní proces alokuje jednotlivým lidem vládu nad statky a službami.“ Tento proces nemůže být podle Hayeka ani spravedlivý, ani nespravedlivý, protože jeho výsledky nejsou zamýšlené.⁶¹ Termín „rozdělování“ naznačuje nějakého rozdělovatele, který v tržním procesu nezbytném pro zachování svobodné společnosti neexistuje. Požadavek sociální spravedlnosti je adresován vůči společnosti, která ale není schopná s nějakým specifickým účelem jednat, a tudíž se jedná také o požadavek organizace společnosti, což je podle

⁵⁴ Robert Nozick, „Justice does Not Imply Equality“ in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 103.

⁵⁵ Jonathan Wolff, *An Introduction to Political Philosophy*, 148, 190.

⁵⁶ John Maynard Keynes, *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* (Praha: Československá akademie věd, 1963), 352.

⁵⁷ F. A. Hayek, *Právo, zákonodárství a svoboda* (Praha: Academia, 1994), 195.

⁵⁸ F. A. Hayek, *Cesta do otroctví* (Praha: Academia, 1990), 68.

⁵⁹ John Maynard Keynes, *Obecná teorie*, 346.

⁶⁰ F. A. Hayek, *Právo, zákonodárství a svoboda*, 199.

⁶¹ *Ibid.*, 201.

Hayeka naprosto cizí ideálům spontánní svobodné společnosti.⁶² Hayek věří, že „dokud politické jednání povede víra v ‚sociální spravedlnost‘, musí tento proces vést stále blíže a blíže k totalitnímu systému.“⁶³ Je také přesvědčený, že spojení občanských práv a nových ekonomických a sociálních práv, tak jak bylo formulováno ve Všeobecné deklaraci lidských práv, je naprosto neslučitelné s liberálním řádem. Celou deklarací se podle Hayeka nese požadavek, aby byla společnost přeměněna na organizaci, tedy „aby se stala totalitní v nejplnějším smyslu toho slova.“⁶⁴ Podobně jako Nozick Hayek tvrdil, že ekonomické plánování povede k ohrožení individuální svobody a volby⁶⁵ a stejně jako Nozick považoval zásahy do majetku bohatých za nelegitimní.⁶⁶ Přestože Hayek píše, že „máme povinnost strpět výsledky trhu i tehdy, když se obrátí proti nám“⁶⁷ a odmítá, že by si společnost mohla stanovovat nějaké společné cíle, na jiných místech ve svém díle připouští, že zajištění určitého minima sociálních jistot je pro společnost žádoucí. Upozorňuje ale, že sociální zabezpečení nesmí narušit konkurenční prostředí trhu, jinak se „všeobecný souhlas s požadavkem jistoty může stát nebezpečím pro svobodu.“⁶⁸

Poválečný sociální stát ale dokázal, že víra v solidaritu a spravedlnost ve společnosti nevede nutně k totalitě, ani k narušení tržního prostředí, jak Hayek předpovídal. A toto není jediná Hayekova teze, kterou lze poměrně snadno rozporovat. Navzdory tomu, co tvrdí Hayek o totalitním charakteru organizovanosti, je zřejmé, že společnost je nutně už ze své podstaty určitým druhem organizovaného společenství, jehož vláda má sloužit ku prospěchu svých občanů, kteří jsou ve společnosti spojeni. Hayekův argument, že jediná spravedlivá distribuce bohatství se musí ponechat čistě na trhu, je zase neslučitelný se skutečností, že ve společnosti jsou lidé, kteří jsou různými způsoby znevýhodněni a nutně potřebují asistenci, kterou pouze samotný trh nemůže nikdy zajistit. Stát není firmou, aby mohl své slabší členy jednoduše vyhodit, ale nese určitou odpovědnost za všechny své občany. Hayekova oslava neosobních tržních sil zde neobstojí. Stát vždy nutně působí v roli určitého „rozdělovatele“, a je proto jeho povinností brát ohled i na znevýhodněné členy společnosti a na nejistoty, kterým trh lidi vystavuje. Už v minulosti se ukázalo, že trh má řadu nedostatků, které je nutné kompenzovat a bohatství společnosti určitým způsobem redistribuovat, aby se mj. předešlo právě onomu

⁶² Ibid., 202, 196, 231.

⁶³ Ibid., 199.

⁶⁴ Ibid., 230.

⁶⁵ F. A. Hayek, *Cesta do otroctví*, 12.

⁶⁶ F. A. Hayek, *Právo, zákonodárství a svoboda*, 222.

⁶⁷ Ibid., 219.

⁶⁸ F. A. Hayek, *Cesta do otroctví*, 101, 102, 110.

nebezpečnému rozdělení společnosti a ohrožení liberálního řádu. Přesto, jak rozeberou další kapitoly, ne vždy se Spojené státy touto historickou zkušeností řídily, a Hayekovým tezí se v určitém období dostalo i v americké politice značné pozornosti, a proto je nutné brát je v potaz.

Protikladné tendence a spory v debatě o vztahu mezi rovností, spravedlností a svobodou se tedy neprolínají pouze akademickou debatou. Ideje a hodnoty mají i své praktické dopady a utvářejí charakter a politiku dané společnosti. Americkou společností provází hodnota rovnosti už od samotné Deklarace nezávislosti. Na hodnotu rovnosti se odvolávají také evropské deklarace, charty a úmluvy, nicméně chápání rovnosti v Americe a v Evropě se v mnohém liší. Zatímco Deklarace práv člověka a občana volala po volnosti, rovnosti a bratrství, americká Deklarace nezávislosti zdůrazňovala vedle prvních dvou hodnot svobody a rovnosti lidí nikoliv bratrství, ale sledování osobního štěstí. Samuel Huntington jmenuje rovnost jako jednu z hodnot tzv. *American Creed* – politických principů, které spoluutvářejí identitu americké společnosti.⁶⁹ Dalšími hodnotami jsou individualismus a osobní svoboda, které velkou měrou určují i samotné chápání rovnosti. O důležitosti této hodnoty pro americkou společnost není pochyb, otázkou ale je, jakým způsobem je rovnost ve Spojených státech vnímána.

2 Chápání rovnosti ve Spojených státech

2.1 Rovnost příležitostí

Součástí tzv. amerického snu je představa Ameriky jako země rovných příležitostí. Důraz na rovnost příležitostí je pro chápání hodnoty rovnosti ve Spojených státech klíčový. Právě tato představa je spojena s vyzdvihováním individualismu a osobní svobody. Idea rovnosti příležitostí nám říká, že každý má možnost uspět, ale každý je za svůj úspěch zodpovědný jen sám sobě a může se dostat, tak vysoko, jak mu to jeho schopnosti dovolí.⁷⁰ Podle této představy by měl úspěch každého záviset pouze na talentu a vynaloženém úsilí, nikoliv na ekonomickém a sociálním zázemí, do kterého se jednotlivec narodil.⁷¹ Rovnost příležitostí tak někdy bývá přirovnávána k závodu, kde všichni mají rovný start, ale závod vyhrají ti nejnadanější. Tento koncept podle jeho obhájců motivuje lidi k rozvoji svých

⁶⁹ Samuel P. Huntington, *Who are We? The Challenges to America's National Identity* (New York: Simon & Schuster, 2004), 41.

⁷⁰ John H. Schaar, "Equality of Opportunity, and Beyond" in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 140.

⁷¹ Miles Corak, "Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility" *The Journal of Economic Perspectives* 27, č. 3 (léto 2013): 79.

schopností a snaze dostat ze sebe to nejlepší.⁷² Jenže v reálném životě nemají všichni lidé ani zdaleka rovný start. Nastává tedy problém, jak vlastně rovnosti příležitostí dosáhnout a dát šanci všem členům společnosti. Na tuto otázku nalézáme napříč americkou společností v historii i dnes různé odpovědi. Jak upozorňuje Lawrence B. Joseph, je zde více způsobů, jak uvažovat o rovnosti příležitostí, nikoliv pouze jeden.⁷³

Joseph nejprve rozlišuje mezi formální rovností příležitostí a kompenzační rovností příležitostí (*compensatory equality of opportunity*). Formální rovnost příležitostí se soustředí až na samotný proces výběru na pracovní a jiné společenské pozice, při kterém má být uplatňován princip nediskriminace. Pozice mají být obsazovány pouze na základě dovedností jednotlivce (*merit-based recruitment*). Druhý koncept rovnosti příležitostí s tímto způsobem výběru na pracovní pozice souhlasí, ale zaměřuje se nadto na výchozí podmínky, které výběrovým řízením předchází. Tento koncept nás upozorňuje, že už k samotnému získání posuzovaných dovedností nemají všichni rovný přístup, a zdůrazňuje proto nutnost kompenzačních opatření pro znevýhodněné jako snahu o přiblížení se k vyrovnávání výchozích podmínek jednotlivců.⁷⁴ Pokud se zeptáme, co nám má rovnost příležitostí umožnit, nabízí Joseph ještě další rozlišení mezi rovností příležitostí, která klade důraz na soutěž o jednotlivé pozice ve společnosti (*competitive equality of opportunity*) a rovností příležitostí, která se zaměřuje spíše na umožnění rozvoje individuálního talentu každého jednotlivce (*developmental equality of opportunity*).⁷⁵

S. J. D. Green také připouští, že rovnost příležitostí zaměřená na soutěž mezi jednotlivci bez diskriminace a s ohledem pouze na dovednosti, tvrdou práci a úsilí jednotlivce je jen jednou z možných interpretací myšlenky rovnosti příležitostí, ale domnívá se, že tento způsob chápání je tím obecně nejrozšířenějším.⁷⁶ Důležitý je důraz na zodpovědnost jednotlivce za svůj úspěch i selhání, který vychází z protestantské pracovní etiky.⁷⁷ Vláda a ostatní členové společnosti tuto zodpovědnost nenesou. S tím také souvisí obecný souhlas Američanů s výrazně velkými rozdíly a nerovnostmi v platech na různých pozicích.⁷⁸ Z hlediska konceptu rovnosti příležitostí není tolik důležité, jaká je propast mezi bohatými a chudými, ale jaké jsou šance toho, kdo se narodí do chudé rodiny, dostat

⁷² William Galston, "A Liberal Defense of Equality of Opportunity" in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 175.

⁷³ Lawrence B. Joseph, "Some Ways of Thinking about Equality of Opportunity" *The Western Political Quarterly* 33, č. 3 (září 1980): 393.

⁷⁴ *Ibid.*, 394.

⁷⁵ *Ibid.*, 398-399.

⁷⁶ S. J. D. Green, "Competitive Equality of Opportunity: A Defense" *Ethics* 100, č. 1 (říjen 1989): 7-8.

⁷⁷ Samuel P. Huntington, *Who are We?*, 68.

⁷⁸ Sidney Verba a Gary R. Orren, "The Meaning of Equality in America" *Political Science Quarterly* 100, č. 3 (podzim 1985): 378.

se na vrchol. Jinými slovy důležitá je sociálně ekonomická a mezigenerační mobilita. Jak ale ukáže poslední kapitola, velké nerovnosti v bohatství následně významně ovlivňují (ne)rovnost příležitostí. Proto lze říci slovy Petera Westena, že „koncept rovné příležitosti představuje pro Američany něco jako paradox. Prohlašujeme, že věříme v rovné příležitosti a zatím dovolujeme, aby se hojně vyskytovala příležitost nerovná.“⁷⁹ Tento paradox spočívá v tom, že koncept kompetitivní rovné příležitosti spolu s přijímáním velkých rozdílů v platech a opomíjením vyrovnávání výchozích podmínek znevýhodněných vede k větším a větším nerovnostem, které se následně promítají ve stále menší společenské mezigenerační mobilitě.⁸⁰

Koncept kompetitivní rovné příležitosti má proto i své kritiky. Významnou kritiku z pozice egalitarismu nabízí John Schaar. Ten tvrdí, že tlak na úspěch a soupeření mezi jednotlivci společnost rozděluje, staví lidi proti sobě a jde proti demokratickému chápání rovnosti.⁸¹ Schaar odmítá dělení na „vítěze“ a „poražené“ a je přesvědčený, že v tak bohaté společnosti, jakou je ta americká, žádní „poražení“ být nemusí. Podle Schaara je toto pojetí rovnosti příležitostí prostředkem, jak se vyhnout sdílení zodpovědnosti.⁸²

Je tedy důležité si uvědomit, že napříč americkou společností existují různé proudy s různými pohledy na to, jak rovnosti příležitostí dosáhnout. Zjednodušeně lze říci, že koncept tzv. formální a kompetitivní rovnosti příležitostí je mnohem bližší pozicím republikánské strany. Demokraté jsou naopak ti, kteří přicházejí s opatřeními, která se zaměřují také na výchozí pozice znevýhodněných. Nicméně lze považovat za obecně platné, že v ekonomické sféře je rovnost chápána zejména jako příležitost. Rozpory tedy panují především v představách, jak této příležitosti dosáhnout, a jakou roli v tom má zaujímat vláda.⁸³ Specifika chápání rovnosti v Americe lze dobře ukázat také na tom, čím tato představa není, tedy na odlišnostech vůči evropskému modelu.

2.2 Kontrast k evropskému pojetí rovnosti

Zmíněné interpretace rovnosti příležitostí, které kladou důraz na vyrovnávání výchozích podmínek a umožnění rozvoje talentu každého jednotlivce (*compensatory and developmental equality of opportunity*) mají blízko k evropskému modelu chápání rovnosti. Pro tento model je klíčová hodnota solidarity. Nejedná se ale o Marxovo úzké

⁷⁹ Peter Westen, “The Concept of Equal Opportunity” *Ethics* 95, č. 4 (červenec 1985): 837.

⁸⁰ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 97-98.

⁸¹ John H. Schaar, “Equality of Opportunity, and Beyond”, 143.

⁸² *Ibid.*, 141, 146.

⁸³ Sidney Verba a Gary R. Orren, “The Meaning of Equality in America”, 379.

pojetí solidarity uvnitř jedné společenské třídy ve vyhraněné opozici vůči třídě jiné. Moderní chápání solidarity, které je v současné Evropě vyzdvihováno, je naopak velmi široké, otevřené a inkluzivní a prostupuje napříč celou společností.⁸⁴ Je zde kladen mnohem větší důraz na sociální rovnost a spravedlnost, zmírnění propasti mezi chudými a bohatými, poskytování šance i sociálně slabším a vytvoření záchranné sítě pro případy neúspěchu jednotlivce. Tento model bývá někdy staven do kontrastu k americkému pojetí rovnosti příležitostí jako model tzv. rovnosti podmínek nebo výsledků (*equality of conditions or outcomes*).⁸⁵ Tento pojem je v jistém ohledu problematický, protože naznačuje, že všichni lidé by měli mít naprosto stejné podmínky a naprosto stejný podíl bohatství. O tuto absolutní rovnost ale v Evropě nikdo neusiluje a je obecně přijímáno, že něco takového není ve svobodné společnosti možné ani žádoucí. Nicméně tato skutečnost dle evropského modelu neznámá, že bychom neměli věnovat pozornost tomu, jakým způsobem je bohatství ve společnosti rozděleno, a snažit se zmírnit extrémní nerovnosti mezi chudými a bohatými. Z výzkumů proto vyplývá, že pro Američany je přijatelný mnohonásobně větší rozdíl mezi platy na vedoucích pozicích a platy řadových zaměstnanců, než jaký považují za legitimní Evropané.⁸⁶ V Evropě panuje konsensus, že prosperita má být široce sdílená.⁸⁷ Evropská unie uvádí solidaritu jako jednu ze základních hodnot, na kterých je Unie založena.⁸⁸ Článek 3 Smlouvy o EU také uvádí, že Unie „bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci, podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů, mezigenerační solidaritu a ochranu práv dítěte. Podporuje hospodářskou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.“⁸⁹ V kontrastu k americkému chápání rovnosti tak evropské pojetí významně utvářejí právě ideje solidarity a společenské soudržnosti.

V očích republikánů pak tento evropský model bývá někdy nálepkován jako „socialistický“ a neslučitelný s americkými hodnotami. Tato označení jsou směřována také na politiky z demokratické strany, pokud přicházejí s návrhy sociálních opatření. Například během prezidentské kampaně v roce 2012 byl Barack Obama svými protikandidáty

⁸⁴ Steinar Stjernø, “Social democratic values in the European welfare states” in Wim van Oorschot, Michael Opielka a Birgit Pfau-Effinger (eds.), *Culture and Welfare State* (Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2008), 63.

⁸⁵ Paul W. Kingston a Laura M. Holian, “Inequality” in Alberto Martinelli (ed.), *Transatlantic Divide: Comparing American and European Society* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 58.

⁸⁶ *Ibid.*, 72 a také Sidney Verba a Gary R. Orren, “The Meaning of Equality in America”, 378.

⁸⁷ Steven Hill, *Europe's Promise: Why the European Way Is the Best Hope in an Insecure Age* (University of California Press, 2010), 360.

⁸⁸ Článek 2 Smlouvy o EU.

⁸⁹ Článek 3 Smlouvy o EU.

z republikánské strany považován za „příliš evropského“ a „socialistického“ s vizí zavést v Americe „evropský sociální stát“ a narušit systém amerických hodnot.⁹⁰

Součástí tzv. amerického excecionalismu je i skutečnost, že ve Spojených státech nikdy nebyl socialismus nebo přesněji, že zde socialistická hnutí nikdy nehrála významnější roli. Pro snadné odsouzení některých politik pak zde ale dochází také k tomu, že se socialistickým označuje i něco, co socialistickým vůbec není. Ekonomiky evropských zemí jsou postavené na tržním kapitalismu a soutěži. Cílem jejich sociální politiky není socialistické uspořádání, nýbrž široce sdílená prosperita. Průzkumy navíc ukazují, že rovnost příležitostí měřená z hlediska sociální mezigenerační mobility je ve všech skandinávských zemích, kde je sociální stát nejrozvinutější, větší než ve Spojených státech.⁹¹ Ačkoliv mezi evropským a americkým chápáním rovnosti můžeme nalézt značné rozdíly, považovat myšlenku „evropské“ sociální politiky za neslučitelnou s americkými hodnotami nekoresponduje s historií Spojených států ve 20. století. Pro pochopení současné ekonomické nerovnosti je proto nezbytné podívat se na vývoj, který jí ve 20. století předcházela.

3 Cesta k současné ekonomické a sociální nerovnosti

Pro ekonomickou prosperitu současných Spojených států je příznačné velmi nerovnoměrné rozdělení bohatství. Americký politolog Jeffrey A. Winters považuje současnost za mimořádnou svou naprosto nevídanou mírou nerovnosti ve společnosti s ohledem na koncentraci majetku. Ve Spojených státech je obrovské bohatství soustředěno v několika málo rukou a Winters upozorňuje, že akumulace jmění postupuje rychle a razantně.⁹² Data za rok 2018 ukazují, že 1 % nejbohatších Američanů vlastní už téměř 39 % z celkového ekonomického bohatství ve Spojených státech a tento podíl rok od roku roste.⁹³ Obecný trend je takový, že bohatí velmi rychle dále bohatnou, zatímco zbytek populace spíše stagnuje, střední třída se vyprazdňuje, a propast mezi extrémně bohatými a

⁹⁰ Viz např. Sebastian Fischer, “Socialism and Welfare: Republicans Bash Europe in Search of Votes” *Spiegel*, 9. 1. 2012, <http://www.spiegel.de/international/world/socialism-and-welfare-republicans-bash-europe-in-search-of-votes-a-808044.html> (21. 3. 2019).

⁹¹ OECD, *A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility*, (Paris: OECD Publishing, 2018), 16, 27, dostupné z <https://doi.org/10.1787/9789264301085-en> (21. 3. 2019); viz také John E. Roemer a Alain Trannoy, “Equality of Opportunity: Theory and Measurement” *Journal of Economic Literature* 54, č. 4 (prosinec 2016): 1328.

⁹² Jeffrey A. Winters, rozhovor vedl Petr Šourek, *Reflexe: Historie/Filozofie!*, Český rozhlas Vltava, 1. 9. 2018.

⁹³ Credit Suisse Research Institute, *Global Wealth Databook 2018*, říjen 2018, 16.

zbytkem populace se tak neustále zvětšuje.⁹⁴ Až do 70. let byl ale ve Spojených státech tento trend opačný a od konce 20. let se podíl příjmů nejbohatších 10 % Američanů naopak vytrvale snižoval, zatímco střední třída rostla.⁹⁵ Od 30. let tak docházelo ke snižování ekonomické nerovnosti. Důležitým nástrojem pro to byla sociální politika, která nutně vyžaduje určitou redistribuci příjmů. Řada sociálních opatření přijatá v průběhu 20. století ukazuje, že se nejedná o politiku zcela v rozporu s americkými hodnotami, jak někdy zaznívá z Republikánské strany.⁹⁶ Dokonce ani odkazy na evropskou zkušenost a možnosti inspirace v této oblasti nebyly vždy něčím, čemu by se američtí politici raději vyhýbali.⁹⁷ Současnou ekonomickou a sociální nerovnost je proto nutné zasadit do kontextu historického vývoje americké sociální politiky, jejíž základy pocházejí z 30. let minulého století.

3.1 Náhled do vývoje sociální politiky Spojených států (30. – 70. léta 20. století)

Pro otázku rovnosti ve společnosti hraje sociální politika zásadní roli. Myšlenka sociální politiky vychází z hodnoty rovnosti všech lidí co do lidské důstojnosti. Jejím cílem je zajištění rovného přístupu k určitým základním službám, jako jsou např. vzdělávání nebo zdravotní a sociální péče, jejichž všeobecná dostupnost je ve veřejném zájmu. Dalším smyslem sociální politiky je zajištění důstojného stáří a důstojného života znevýhodněných osob. Jde také o vytvoření ekonomického a sociálního zabezpečení, které poskytne určitou záchrannou síť v případě nezaměstnanosti. Sociální politika pro své cíle vyžaduje určitou redistribuci příjmů prostřednictvím zdanění a tím významně přispívá k vyrovnávání nerovností ve společnosti.

Ve Spojených státech nalezneme různá sociální opatření na městské a státní úrovni od konce 19. století. Daniel T. Rodgers vnímá období od konce 19. století do 40. let 20. století jako dobu atlantické progresivní sociální politiky, která se vyznačovala výměnou myšlenek a zkušeností mezi Evropou a Amerikou.⁹⁸ Skutečný základ americké sociální politiky ale přišel až s keynesiánskou politikou New Dealu F. D. Roosevelta v 30. letech a s přijetím federálního zákona o sociálním zabezpečení (*Social Security Act*) v roce 1935.

⁹⁴ Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality* (New York: Norton & Company, 2013), 9.

⁹⁵ Franz Kraus, "The Historical Development of Income Inequality in Western Europe and the United States" in Peter Flora a Arnold J. Heidenheimer (eds.), *The Development of Welfare States in Europe and America* (New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1984), 198-199.

⁹⁶ Viz předchozí poznámka č. 90.

⁹⁷ Viz Daniel T. Rodgers, *Atlantic Crossings: Social Politics in a Progressive Age* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1998), 505.

⁹⁸ Daniel T. Rodgers, *Atlantic Crossings*, 4-5.

O významnosti tohoto zákona svědčí i skutečnost, že většina sociálních opatření, která následovala v průběhu dalších let, byla přijata v podobě jeho dodatků. Historik Edward D. Berkowitz popisuje vývoj americké sociální politiky jako cestu od ideového konfliktu v 30. a 40. letech přes konsenzus o sociálním zabezpečení v 50. a 60. letech znovu ke konfliktu a kontroverzi s počátkem v 70. a 80. letech.⁹⁹ Zákon o sociálním zabezpečení se v 30. letech zaměřoval především na otázku penzí a vytvořil systém důchodového pojištění spravovaný přímo federální vládou. V roce 1935 zákon zahrnoval vedle důchodového pojištění ještě asistenci seniorům, pomoc nezaopatřeným dětem, pomoc nevidomým a kompenzace v nezaměstnanosti. Tyto programy byly spravovány jednotlivými státy za podpory federální vlády.¹⁰⁰ Ačkoliv byl i tento zákon v počátcích označován odpůrci z konzervativních kruhů jako „neamerický“, přečkal všechny krize a dodnes tvoří základ americké sociální politiky.¹⁰¹ Silné protesty ze strany konzervativců a Americké lékařské asociace (AMA) ale docílily toho, že do zákona nebyl zahrnut vypracovaný plán veřejného zdravotního pojištění.¹⁰² Schéma důchodového sociálního pojištění v souladu s americkými hodnotami a pracovní etikou vyzdvihovalo odpovědnost jednotlivce za svůj budoucí důchod, jehož výše se odvíjela od příspěvků jednotlivce do systému před jeho odchodem do penze. V roce 1939 byl ale systém sociálního pojištění rozšířen o podporu pozůstalých vdov a dětí a také o invalidní důchody.

Další důležitý aspekt politiky F. D. Roosevelta představovala podpora organizace pracovníků v odborech pro kolektivní vyjednávání o zaměstnaneckých podmínkách a výhodách.¹⁰³ Pro F. D. Roosevelta byla otázka ekonomických a sociálních práv jednotlivce klíčová a v roce 1944 ve svém projevu o stavu unie vyzval Kongres k projednání přijetí druhé Listiny práv (*Second Bill of Rights*), která by tato práva zahrnovala. FDR zdůrazňoval, že pro uchování míru a osobní svobody, je nutné zajistit každému jedinci také slušné životní podmínky a svobodu od nouze.¹⁰⁴ Podle Roosevelta nemohl být americký národ spokojený s jakkoli vysokou životní úrovní, pokud stále existovaly skupiny lidí, které si nemohly dovolit základní životní potřeby jako jídlo a bydlení. FDR Kongres upozornil, že pouze politická občanská práva už nedostačují k zajištění rovnosti ve

⁹⁹ Edward D. Berkowitz, *America's Welfare State: From Roosevelt to Reagan* (Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press, 1991), xi.

¹⁰⁰ Robert T. Kudrle a Theodore R. Marmor, "The Development of Welfare States in North America" in Peter Flora a Arnold J. Heidenheimer (eds.), *op. cit.*, 108.

¹⁰¹ Daniel T. Rodgers, *Atlantic Crossings*, 428-429.

¹⁰² Robert T. Kudrle a Theodore R. Marmor, "The Development of Welfare States in North America", 104.

¹⁰³ Edward D. Berkowitz, *America's Welfare State*, 54.

¹⁰⁴ Franklin D. Roosevelt, State of the Union Message to Congress, 11. 1. 1944, projev dostupný z http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/address_text.html (6. 4. 2019).

sledování osobního štěstí. Individuální svoboda je nezbytně podmíněna ekonomickým zabezpečením a nezávislostí. Vedle práva na práci a dostatečný spravedlivý příjem, Roosevelt jmenoval také právo na slušné bydlení, dostupnou zdravotní péči, dobré vzdělání a ochranu v nezaměstnanosti. Roosevelt se domníval, že pozice Ameriky ve světě bude záviset také na tom, do jaké míry se Americe podaří tato práva svým občanům zajistit.¹⁰⁵

Sociální a ekonomická práva byla sice v určité podobě zahrnuta do některých ústav jednotlivých států,¹⁰⁶ ale součástí Ústavy Spojených států se nikdy nestala. Amerika vyšla z druhé světové války jako vítězný prosperující bohatý národ. Poučení, o kterém F. D. Roosevelt mluvil, tedy na Spojené státy na rozdíl od zruinované Evropy nedolehlo tak naléhavě. Daniel T. Rodgers proto vnímá 40. léta, jako konec éry transatlantické výměny myšlenek a zkušeností z oblasti sociální politiky.¹⁰⁷ Evropa po druhé světové válce začala vytvářet moderní sociální stát (*welfare state*), pro který je klíčové, že jeho výhody výrazně pociťuje i silná střední třída. Získat znovu podporu a důvěru střední třídy byl pro poválečné demokratické instituce zásadní úkol. Moderní sociální stát proto necítil pouze na pomoc chudým, ale nabízel výhody a veřejně dostupné služby všem členům společnosti.¹⁰⁸ Tento přístup také modernímu sociálnímu státu zajistil širokou podporu napříč společností a ochotu středních a vyšších tříd platit na celý systém daně.¹⁰⁹ K tomuto univerzalizmu, který byl v Evropě do velké míry ovlivněn mj. plánem Williama Beveridge z roku 1942,¹¹⁰ se Spojené státy nepřipojily a americký sociální stát v budoucnu nikdy nedosáhl takových rozměrů jako ten evropský, ale sociální politika tím ve Spojených státech zcela zastavena nebyla. Zákon o sociálním zabezpečení přečkal nástup republikánů, byl postupně rozšiřován a o jeho důležitosti panoval od 50. let konsenzus napříč politickou scénou. Například Rada ekonomických poradců prezidenta Eisenhowera po recesi roku 1957 ocenila opatření zákona pro kompenzace v nezaměstnanosti za to, že předešla vytvoření závažnější krize.¹¹¹ Důležitost role státu s ohledem na kompenzaci nedostatků trhu tedy byla široce uznávána.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Viz např. Ústava státu New York, dostupné z <https://www.dos.ny.gov/info/pdfs/Constitution%20January%202015%20amd.pdf> (6. 4. 2019).

¹⁰⁷ Daniel T. Rodgers, *Atlantic Crossings*, 500-504.

¹⁰⁸ Tony Judt, *Zle se vede zemi* (Praha: Rybka Publishers, 2011), 55.

¹⁰⁹ Jonas Pontusson, *Inequality and Prosperity: Social Europe vs. Liberal America* (Ithaca, London: Cornell University Press, 2005), 216.

¹¹⁰ William Beveridge ovlivnil podobu sociálního státu především ve Velké Británii. Evropské sociální státy se v řadě ohledů liší a mají různé zakladatele, nicméně Beveridgeova zpráva přesto obsahuje řadu znaků, které jsou pro moderní sociální stát charakteristické a z ní také pojem „welfare state“ pochází.

¹¹¹ Edward D. Berkowitz, *America's Welfare State*, 65.

Iniciativy Velké společnosti (*Great Society*) a „války proti chudobě“ (*War on Poverty*)¹¹² prezidenta Lyndona B. Johnsona v 60. letech přinesly další podstatné dodatky zákona o sociálním zabezpečení. Roku 1965 byly do zákona zahrnuty federální programy veřejného zdravotního pojištění pro lidi v důchodovém věku (Medicare) a pro určité kategorie sociálně znevýhodněných občanů (Medicaid). Administrativa L. B. Johnsona navíc dosáhla přijetí zákona o zákazu diskriminace a rasové segregace (*Civil Rights Act*) a založila program pro podporu dětem z rodin s nízkými příjmy v oblasti vzdělávání, zdravotní péče a výživy (*Head Start Program*).¹¹³ Podle Cass R. Sunsteina měly Spojené státy v době prezidenta Johnsona dokonce velmi blízko k uznání sociálních a ekonomických práv na federální úrovni Nejvyšším soudem. Vývoj směrem k uznání těchto práv byl ale podle Sunsteina přerušen po zvolení Richarda Nixona a následné výrazné změně ve složení Nejvyššího soudu.¹¹⁴ V 70. a 80. letech se v kontextu ekonomické krize stala sociální politika opět předmětem sporů. Celý systém se během krize dostal do vážných problémů s financováním a začal ztrácet důvěru obyvatel.¹¹⁵ Předpokládalo se, že pokud nedojde k vládnímu zásahu, tak počátkem roku 1983 už nebude možné důchody pro seniory, pozůstalé a invalidy vyplácet.¹¹⁶ Před politiky se proto otevřela otázka, jakým způsobem systém reformovat a zachránit z krize. Podle historika Edwarda Berkowitze lze dva hlavní protichůdné postoje shrnout tak, že konzervativci zastávali omezení výhod, zatímco liberálové stáli proti tomuto řešení a raději navrhovali zvýšení daní.¹¹⁷

3.2 Nástup neoliberalismu a jeho dopady na nerovnost

V roce 1981 nastoupil do úřadu prezidenta Ronald Reagan a právě s politikou jeho administrativy se pojí počátek výrazného narůstání nerovnosti mezi bohatými a zbytkem populace. Ačkoliv nárůst nerovnosti ovlivňuje řada faktorů (jako tržní síly, technologické změny vytlačující nekvalifikované pracovníky,¹¹⁸ globalizace), vládní politika hraje také důležitou roli. Stejně tak jako byla zásadní role vlády pro zmírňování nerovností po krizi

¹¹² Lyndon B. Johnson, State of the Union Address, 8. 1. 1964, projev dostupný z <https://www.americanrhetoric.com/speeches/lbj1964stateoftheunion.htm> (9. 4. 2019).

¹¹³ Tony Judt, *Zle se vede zemi*, 42.

¹¹⁴ Cass R. Sunstein, “Why Does the American Constitution Lack Social and Economic Guarantees?” in Michael Ignatieff (ed.), *American Exceptionalism and Human Rights* (Princeton: Princeton University Press, 2005), 107-108.

¹¹⁵ Edward D. Berkowitz, *America's Welfare State*, 72.

¹¹⁶ John A. Svahn a Mary Ross, “Social Security Amendments of 1983: Legislative History and Summary of Provisions” *Social Security Bulletin* 46, č. 7 (červenec 1983): 3.

¹¹⁷ *Ibid.*, 75.

¹¹⁸ *Skill-Biased Technological Change* – podrobněji viz Thomas Piketty, *The Economics of Inequality* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2015), 71.

v 30. letech až do 70. let, byl pro vývoj nerovnosti zásadní i obrat Reaganovy politiky. Ekonom Joseph Stiglitz je toho názoru, že americká nerovnost byla doslova „vytvořená“ a je do velké míry výsledkem vládní politiky, tedy toho, co vláda dělá i nedělá.¹¹⁹ Nástup Ronalda Reagana a neoliberalismu znamenal ve Spojených státech konec keynesiánského konsenzu, který vystřídala politika deregulace ekonomiky. Neoliberalismus vycházel z libertariánského myšlení F. A. Hayeka a pozdější chicagské školy v čele s Miltonem Friedmanem. Jak bylo řečeno výše, Hayek a později Friedman požadovali minimální roli státu v ekonomické a sociální oblasti a výrazné omezení veřejného sektoru. Vyzdvihovali „neosobní“ síly trhu, do kterých vláda nemá zasahovat. Zásahy vlády vnímali jako pro ekonomiku škodlivé a pro svobodu jednotlivce ohrožující. Friedman považoval progresivní zdanění za neospravedlnitelné. Vnímал jej jako nástroj „donucení k ‚odebírání jedněm a dávání jiným‘ a tudíž přímý konflikt s osobní svobodou.“¹²⁰ Neospravedlnitelným z hlediska svobody označoval dokonce i systém sociálního důchodového pojištění.¹²¹

Ronald Reagan se proslavil v roce 1964 během své podpory prezidentského kandidáta Barryho Goldwatera, který navrhoval dobrovolnost sociálního pojištění, ale stejně jako s tímto návrhem neuspěl Goldwater, ani Reagan si podobný krok nemohl jako prezident dovolit.¹²² Při podpisu dodatků k zákonu o sociálním zabezpečení tak Reagan veřejnost ujistil o „neotřesitelném závazku“, který pro národ sociální zabezpečení představuje.¹²³ Systém sociálního pojištění získal nové finance díky rozšíření na federální zaměstnance a zvýšení daní na tuto položku. Počítalo se také s prodloužením věkové hranice pro odchod do důchodu.¹²⁴ Zákon o sociálním zabezpečení tedy nakonec ustál i Reaganův neoliberální obrat. Nicméně další Reaganova politika měla na sociální a ekonomickou nerovnost ve Spojených státech zásadní dopady. Prezident Reagan výrazně přeměnil systém progresivního zdanění. Horní mezní sazba daně z příjmu, která ještě koncem 70. let dosahovala výše 70 %, byla snížena na úroveň 28 % v roce 1986.¹²⁵ Reaganova administrativa se řídila myšlenkou, že vysoké daně na nejvyšší část příjmů odrazují úspěšné podnikatele od práce a dalších výdělků, a tudíž nikomu neprospívají, jsou neefektivní a zpomalují ekonomický růst. Řada odborníků se shoduje, že právě toto snížení daní pro bohaté osoby a jejich zvýhodnění spolu se škrtů v sociálních dávkách pro

¹¹⁹ Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality*, 36.

¹²⁰ Milton Friedman, *Kapitalismus a svoboda* (Praha: Liberální institut, 1993), 151.

¹²¹ Ibid., 43.

¹²² Edward D. Berkowitz, *America's Welfare State*, 73.

¹²³ John A. Svahn a Mary Ross, “Social Security Amendments of 1983: Legislative History and Summary of Provisions”, 3.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Thomas Piketty, *The Economics of Inequality*, 106.

nejchudší zásadně ovlivnilo postupné vyprazdňování střední třídy a zvětšování propasti mezi bohatými a zbytkem populace.¹²⁶ Významně přispívajícím faktorem k nárůstu ekonomické nerovnosti bylo také další oslabení role odborů v 80. letech a tedy i kolektivního vyjednávání o pracovních podmínkách.¹²⁷ Historik Tony Judt toto období vnímá jako dobu „diskurzivního posunu směrem k ekonomii“,¹²⁸ kdy se pozornost obrací od společných cílů a soudržnosti společnosti k otázkám zaměřeným pouze na produktivitu, efektivitu, ekonomický růst a vytváření bohatství.¹²⁹

Graf č. 1 vycházející z dat *World Inequality Database*¹³⁰ názorně zobrazuje, k jak velkému nárůstu nerovnosti v příjmech v 80. letech došlo. Pouhé 1 % populace postupně získává čím dál větší podíl z celkového národního důchodu. Vývoj ekonomické a sociální nerovnosti nejen ve Spojených státech systematicky popisuje ekonom Thomas Piketty. Graf č. 2 vycházející z Pikettyho dat zobrazuje vývoj nerovnosti v příjmech v širším historickém kontextu od roku 1910. Pikettyho práce také ukazuje, že zatímco příjmy na pozicích výkonných ředitelů od konce 70. let strmě narůstají,¹³¹ minimální mzda se výrazně nezvyšovala a dokonce čelila několika propadům. Dnes dosahuje v podstatě stejné výše 7,25 USD za hodinu, jaké dosahovala s ohledem na inflaci a kupní sílu v roce 1985.¹³²

Je nutné zmínit, že s nárůstem ekonomické nerovnosti se od 80. let potýkají všechny země OECD. Rozsahem tohoto nárůstu ale Spojené státy předčily všechny evropské země i všechny liberálně tržní anglicko-jazyčné ekonomiky.¹³³

¹²⁶ Sidney Verba a Gary R. Orren, “The Meaning of Equality in America”, 371.

¹²⁷ Thomas Piketty, *The Economics of Inequality*, 91; Timothy Snyder, *The Road To Unfreedom: Russia, Europe, America* (London: The Bodley Head, 2018), 260.

¹²⁸ Timothy Snyder a Tony Judt, *Intelektuál ve dvacátém století: Rozhovor Timothyho Snydera s Tony Judtem* (Praha: Prostor, 2013), 357.

¹²⁹ Tony Judt, *Zle se vede zemi*, 18.

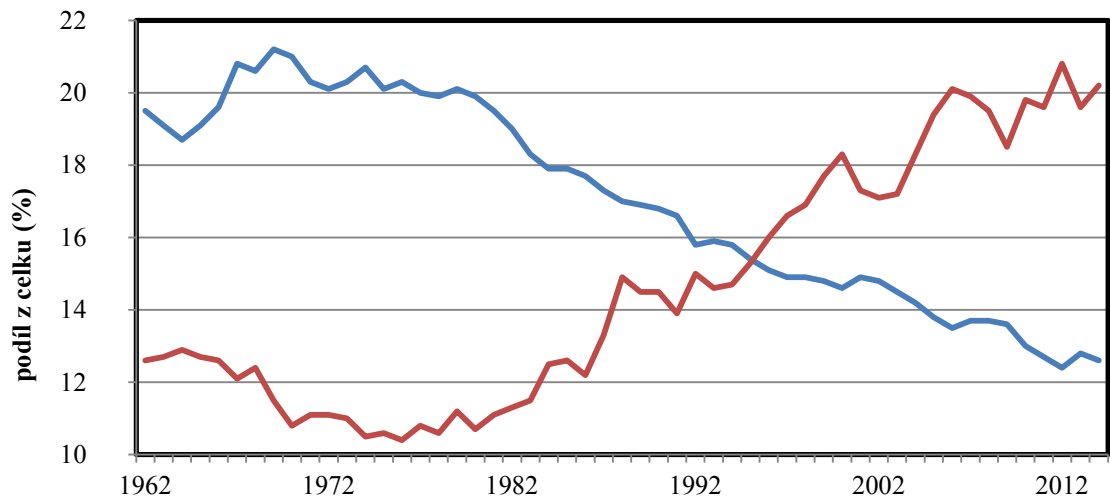
¹³⁰ World Inequality Database, “USA: Income Inequality”, dostupné z <https://wid.world/country/usa/> (10. 4. 2019).

¹³¹ Thomas Piketty a Emmanuel Saez, “Income and Wage Inequality in the United States, 1913-2002” in A. B. Atkinson a T. Piketty (eds.), *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast Between Continental European and English-Speaking Countries* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2007), 163.

¹³² Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2014), 309.

¹³³ Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, 316, 323-324.

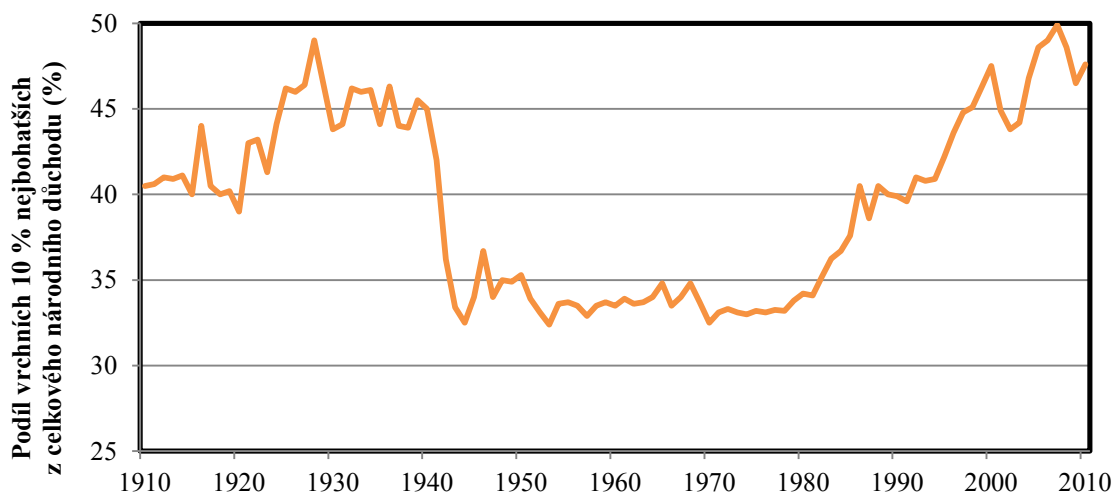
Graf 1 Nerovnost v příjmech, USA 1962-2014

— nezdaněný národní důchod/podíl spodních 50 %
 — nezdaněný národní důchod/podíl vrchního 1 %

Zdroj: *World Inequality Database*

Graf 2 Vývoj nerovnosti v příjmech v USA (podíl vrchních 10 %) 1910-2010

Zdroj: Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, 24.

3.3 Současný stav ekonomické a sociální nerovnosti

Ekonom Jonas Pontusson upozorňuje, že v současné době mají Spojené státy nejvíce nerovnostářskou strukturu platů a mezd ze všech zemí OECD.¹³⁴ Ačkoliv jsou Spojené státy jednou z nejbohatších zemí světa, toto bohatství a prosperita nejsou široce

¹³⁴ Jonas Pontusson, *Inequality and Prosperity*, 46.

sdílené. Data Světové banky ukazují, že podle Gini koeficientu je nerovnost v rozdělení národního důchodu mezi domácnosti podobně nerovná ve Spojených státech jako v Rusku. Gini koeficient se pohybuje v rozmezí 0-1, přičemž 0 znamená absolutně rovnostářské rozdělení důchodů. Hodnota Gini koeficientu pro Spojené státy a Rusko se podle dat Světové banky a OECD pohybuje kolem 0,4¹³⁵, přičemž *US Census Bureau* dokonce uvádí za rok 2017 pro Spojené státy hodnotu 0,482.¹³⁶ Podobné srovnání nabízejí i data *World Inequality Database*, která ukazují, že podíl příjmů vrchního 1 % na celkovém národním důchodu dosahoval ve Spojených státech a v Rusku v letech 2014 a 2015 stejné hodnoty 20,2 %. Pro srovnání se tento podíl vrchního 1 % pohyboval v evropských zemích kolem 10 %.¹³⁷ Data OECD navíc ukazují, že americká střední třída se vyprazdňuje a je mnohem menší než ve většině ostatních vyspělých zemí a že Spojené státy mají vyšší procento chudých než, jaký je průměr v zemích OECD.¹³⁸

Joseph Stiglitz proto mluví v případě Spojených států o vládě „1 %, prostřednictvím 1 % a pro 1 %“¹³⁹, a proměňuje tak výrok Abrahama Lincolna o demokracii jako vládě lidu, prostřednictvím lidu a pro lid. Stiglitz tím upozorňuje na skutečnost, že spolu s tím, jak se nerovnost zvětšuje a akumulace bohatství v rukou vrchních několika málo procent populace rychle postupuje, získávají ti nejbohatší i výrazný politický vliv, který jim dává možnost ovlivňovat to, aby pravidla hrála v jejich prospěch. Vliv peněz na politiku byl ještě posílen rozhodnutím Nejvyššího soudu z roku 2010 (*Citizens United vs. Federal Election Commission*), které dovoluje korporacím poskytovat neomezené množství peněz na politické kampaně. Řada autorů proto už dnes mluví o tom, že Spojené státy se poněkud vzdalují od demokracie a připomínají spíše určitou formu oligarchie nebo plutokracie. Například politolog Jeffrey Winters řadí Spojené státy mezi „civilní oligarchie.“¹⁴⁰ Historik Tony Judt označil USA jako

¹³⁵ The World Bank, “Data Bank: World Development Indicators”, dostupné z <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=#> (12. 4. 2019); OECD, “Income Inequality (indicator)”, 2019, dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm#indicator-chart> (12. 4. 2019).

¹³⁶ Kayla Fontenot, Jessica Semega a Melissa Kollar, “Income and Poverty in the United States: 2017” *U.S. Census Bureau* (září 2018), dostupné z <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2018/demo/p60-263.pdf> (13. 4. 2019), 7.

¹³⁷ World Inequality Database, “Top 1 % national income share”, dostupné z https://wid.world/world/#sptinc_p99p100_z/FR;DE;CN;ZA;GB;WO;RU/last/eu/k/p/yearly/s/false/2.277/30/curve/false/country (12. 4. 2019).

¹³⁸ OECD, “The Squeezed Middle Class – How does the United States compare?“, 10. 4. 2019, dostupné z <http://www.oecd.org/unitedstates/Middle-class-2019-United-States.pdf> (12. 4. 2019).

¹³⁹ Joseph E. Stiglitz, “Of the 1 %, by the 1 %, for the 1 %” *Vanity Fair*, 31. 3. 2011, <https://www.vanityfair.com/news/2011/05/top-one-percent-201105> (12. 4. 2019).

¹⁴⁰ Jeffrey A. Winters, *Oligarchy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), xi, 208-211.

„plutokratickou republiku.“¹⁴¹ Joseph Stiglitz píše o „oslabené demokracii“¹⁴² a o riziku oligarchie ve Spojených státech mluví i historik Timothy Snyder.¹⁴³ Vedle otázky ohrožení demokracie jsou jedny z hlavních argumentů proti extrémní ekonomické a sociální nerovnosti ty, že nerovnost v tak velké míře vážně narušuje společenskou soudržnost, znemožňuje vidět budoucnost¹⁴⁴ a vytváří nestabilní společnost.

Sám Warren Buffett, jeden z nejbohatších Američanů, uznává, že v současnosti je ve Spojených státech systém nastavený tak, že ti nejbohatší získávají zdaleka nejvíce. V článku z roku 2011 pro *New York Times* s názvem „Přestaňte rozmazlovat super-bohaté“ se Buffett ohradil vůči Kongresu, který jako by cítil povinnost miliardáře ochraňovat. Slovy Warrena Buffetta Washington miliardáře rozmazuje velkorysími daňovými úlevami, zatímco většina Američanů stěží vyjde s penězi. Buffett tak upozornil na skutečnost, že ti nejbohatší v důsledku odvádí menší procento daní z příjmu než lidé s průměrným nebo nízkým platem.¹⁴⁵ V 80. letech vedla politiku daňových úlev bohatým myšlenka, že vysoké daně pro bohaté nikomu neprospívají, protože jsou odrazující, a že jejich snížení bude prospěšné pro všechny. Dnes je ale zřejmé, že tento systém, jak je v současnosti nastavený, neprospívá ani zdaleka všem. Již bylo řečeno, že trend je ve skutečnosti takový, že zatímco extrémně bohatí dál akumulují své jmění a stávají se ještě bohatšími, zbytek populace si navzdory ekonomickému růstu příliš nepolepšil.¹⁴⁶ Ekonomický růst v Americe není v současnosti široce sdílený. Pokud bychom se na tuto nerovnost podívali skrze Rawlsovu teorii spravedlnosti, je tento stav neobhájitelný. Sociální a ekonomická nerovnost ve Spojených státech nesplňuje podmínky, které Rawls v druhém principu spravedlnosti stanovil. Tedy za prvé není „k největšímu prospěchu i těch nejméně zvýhodněných.“¹⁴⁷ Spojené státy se těší prvenství v největším počtu miliardářů na světě a dokonce čtrnáct z dvaceti nejbohatších lidí světa pochází z Ameriky.¹⁴⁸ Zároveň se ale Spojené státy stále drží výrazně pod průměrem zemí OECD, co se týče otázky chudoby ve společnosti.¹⁴⁹ Na spodních příčkách se Spojené státy

¹⁴¹ Tony Judt, *Zle se vede zemi*, 121.

¹⁴² Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality*, liii.

¹⁴³ Timothy Snyder, „One Road to Unfreedom or Many?“ (přednáška na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, 22. 11. 2018) a Timothy Snyder, *The Road To Unfreedom*, 11, 15, 253, 275.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Warren E. Buffett, „Stop Coddling the Super-Rich“ *The New York Times*, 14. 8. 2011, <https://www.nytimes.com/2011/08/15/opinion/stop-coddling-the-super-rich.html> (13. 4. 2019).

¹⁴⁶ Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality*, 9.

¹⁴⁷ John Rawls, *Teorie spravedlnosti*, 48.

¹⁴⁸ Louisa Kroll a Kerry A. Dolan, „Billionaires: The Richest People in the World“ *Forbes*, 5. 3. 2019, <https://www.forbes.com/billionaires/#37d60ed4251c> (13. 4. 2019).

¹⁴⁹ OECD, „Poverty Rate (indicator)“ (2019), dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (13. 4. 2019).

pohybují i s ohledem na dětskou chudobu, kdy např. v letech 2015-2016 zastávaly pozici mezi Mexikem a Chile, tedy opět výrazně pod průměrem zemí OECD.¹⁵⁰ Tato data jasně ukazují, že extrémní ekonomická nerovnost ve Spojených státech a velké bohatství v rukou vrchních několika málo procent populace nevedou k prospěchu celé společnosti včetně těch nejméně zvýhodněných. Nejde zde o závist vůči bohatým, ale o skutečnost, že ekonomický růst a prosperita Spojených států se nedotýkají celé americké společnosti a výrazně nepřispívají ke zlepšení životní úrovně nižší třídy. Pozice chudých často není dána tím, že by lidé nechtěli pracovat, ale nedostačujícím platovým ohodnocením, které se v USA týká milionů pracovních pozic.¹⁵¹ Jak píše John Schaar, Amerika by se svým bohatstvím vůbec nemusela mít takové množství „poražených“.¹⁵² Ale Spojené státy se naopak vyznačují tím, že lidé s nízkými příjmy jsou ještě hůře ohodnoceni, než lidé na srovnatelné pozici ve většině ostatních rozvinutých zemí, a naopak bohatí se v USA těší mnohem vyšším příjmům, než je jinde obvyklé.¹⁵³ Senátoři Sherrod Brown a Richard Durbin v roce 2013 upozornili Senát, že lidé, kteří pracují na plný úvazek nejméně 40 hodin týdně za minimální mzdu, můžou sotva vystačit s penězi.¹⁵⁴ Návrh na zvýšení minimální mzdy se ale dodnes v Kongresu nepodařilo prosadit. Systém, ve kterém je úspěšně zabraňováno snahám o zlepšení životních podmínek chudých pracujících, zatímco je v něm v podstatě ochraňována pozice extrémně bohatých, tak lze jen stěží považovat za spravedlivý.

4 Proměna chápání rovnosti ve Spojených státech?

4.1 Současný stav rovnosti příležitostí

Další částí Rawlsova druhého principu spravedlnosti byl požadavek slušné rovnosti příležitostí. Rovnost příležitostí je pro americké chápání rovnosti klíčová. Nejedná se ale za současného stavu velké ekonomické a sociální nerovnosti do velké míry o iluzorní představu? Rovnost příležitostí by nebyla pouhým mýtem, pokud by i za současného stavu

¹⁵⁰ OECD, “Poor Children in Rich Countries: Why We Need Policy Action” (říjen 2018), dostupné z <https://www.oecd.org/els/family/Poor-children-in-rich-countries-Policy-brief-2018.pdf> (13. 4. 2019).

¹⁵¹ Gary Burtless a Ron Haskins, “Inequality, Economic Mobility, and Social Policy” in Peter H. Schuck a James Q. Wilson (eds.), *Understanding America: The Anatomy of an Exceptional Nation* (New York: Public Affairs, 2008), 537.

¹⁵² John H. Schaar, “Equality of Opportunity, and Beyond”, 141.

¹⁵³ Gary Burtless a Ron Haskins, “Inequality, Economic Mobility, and Social Policy”, 515.

¹⁵⁴ Sherrod Brown a Richard Durbin, projev v Senátu Spojených států 9. 12. 2013, Congressional Record Vol. 159, č. 173, dostupné z <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CREC-2013-12-09/pdf/CREC-2013-12-09-pt1-PgS8540-2.pdf> (17. 4. 2019).

docházelo k široké sociální mobilitě, která by potvrzovala, že i děti z rodin s nízkými nebo středními příjmy mají šanci uspět a zlepšit svou životní situaci.

Podle OECD je důležitým „rozdělovatelem karet“ pro budoucí příležitosti především vzdělávací systém. S ohledem na tuto skutečnost OECD upozorňuje, že tyto karty nebývají rozděleny pouze na základě talentu a zásluh, ale také s ohledem na ekonomické zdroje a sociální postavení rodiny, z které student přichází.¹⁵⁵ Jedním z hlavních faktorů, který ovlivňuje budoucí pozici a příjem jednotlivce, je vysokoškolský diplom.¹⁵⁶ Podle dat OECD jsou poplatky za vysokoškolské vzdělání v USA nejvyšší ze všech členských zemí OECD.¹⁵⁷ Věrohodnost představy o Americe jako zemi rovných příležitostí tedy můžeme posoudit prostřednictvím porovnání šancí na vysokoškolské studium mezi jedinci z rodin s nízkými příjmy na straně jedné a s velmi vysokými příjmy na druhé straně. Zjištění výzkumného projektu *Opportunity Insights* Harvardské univerzity ukazují, že u dětí, jejichž rodiče patří do 1 % lidí s nejvyššími příjmy, je 77krát větší pravděpodobnost, že budou docházet na elitní vysokou školu, než u dětí rodičů spadajících do spodních 20 % populace s nízkými příjmy.¹⁵⁸ Nejedná se ale pouze o roli vysokoškolského vzdělávání. Spojené státy sice investují do vzdělávání více peněz než většina ostatních zemí OECD, ale zároveň jsou jednou z mála zemí OECD, která má v průměru menší náklady na znevýhodněné děti než na ostatní studenty.¹⁵⁹

Další způsob, jak se dívat na rovnost příležitostí a sociální mobilitu, je zaměřit se na mezigenerační mobilitu. Součástí „amerického snu“ a jedním z faktorů, který ovlivňuje to, že Američany mohou být i výrazně velké rozdíly v platech vnímány jako spravedlivé, je víra v to, že děti se v budoucnu dočkají lepší životní úrovně, než jakou měli jejich rodiče.¹⁶⁰ Podle výzkumu *National Bureau of Economic Research* se šance jedince z rodiny s nízkými příjmy na to dostat se v dospělosti do vrchní pětiny obyvatel s vysokými příjmy pro generace narozené v 70. a 80. letech pohybovaly kolem 8-9 %.¹⁶¹ Závěry výzkumu *The Brookings Institution* z roku 2008 ukazují, že kolem 42 % dětí

¹⁵⁵ OECD, *Educational Opportunity for All: Overcoming Inequality throughout the Life Course* (Paris: OECD Publishing, 2017), 3, dostupné z <https://dx.doi.org/10.1787/9789264287457-en> (19. 4. 2019).

¹⁵⁶ Raj Chetty et al., “Is the United States Still a Land of Opportunity? Recent Trends in Intergenerational Mobility” *National Bureau of Economic Research*, Working Paper 19844 (leden 2014): 7, dostupné z <http://www.nber.org/papers/w19844> (19. 4. 2019).

¹⁵⁷ OECD, “United States – Country Note – Education at a Glance 2014: OECD Indicators” (září 2014): 2, dostupné z <http://www.oecd.org/unitedstates/United%20States-EAG2014-Country-Note.pdf> (19. 4. 2019).

¹⁵⁸ Raj Chetty et al. “Mobility Report Cards: The Role of Colleges in Intergenerational Mobility” *NBER*, Working Paper 23618 (červenec 2017): 1, dostupné z https://opportunityinsights.org/wp-content/uploads/2018/03/coll_mrc_paper.pdf (19. 4. 2019).

¹⁵⁹ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 95-96.

¹⁶⁰ Gary Burtless a Ron Haskins, “Inequality, Economic Mobility, and Social Policy”, 516.

¹⁶¹ Raj Chetty et al., “Is the United States Still a Land of Opportunity?...”, 1.

z rodin, které spadají podle výše příjmů do spodní pětiny populace, zde také zůstane a ostatní se posunou relativně málo nahoru. Na druhé straně je vysledováno, že přibližně 39 % dětí, které se narodí do bohaté rodiny (dle výše příjmu do vrchní pětiny populace), zůstanou mezi velmi bohatými i v dospělosti. Děti, které se narodí do rodiny s vysokými příjmy, mají tedy větší pravděpodobnost, že budou v dospělosti také vydělávat vysoký plat a naopak. Na obou těchto opačných koncích je patrný určitý trend setrvačnosti,¹⁶² který je ale problematický především u první zmíněné skupiny, tj. u dětí z chudých rodin.

Ačkoliv představa Ameriky jako země rovných příležitostí, kde má každý šanci uspět nezávisle na rodinném zázemí, tvoří součást tzv. amerického excepcionalismu, poslední výzkumy ukazují, že, Spojené státy se v tomto ohledu oproti ostatním vyspělým zemím výjimečností nevyznačují.¹⁶³ Naopak všechny severské evropské země, které patří v Evropě mezi ty nejvíce egalitářské, si v tomto ohledu vedou podstatně lépe.¹⁶⁴ Řada odborníků se shoduje, že ekonomická nerovnost sociální mobilitu a rovnost příležitostí významně nepříznivým způsobem ovlivňuje.¹⁶⁵ Kvůli zvětšujícím se nerovnostem dnes závisí na rodinném zázemí více než dříve,¹⁶⁶ protože „mezery mezi příčkami na [společenském] žebříku se zvětšují“, zároveň s tím se ale nezvětšují šance se na tomto pomyslném žebříku posouvat nahoru.¹⁶⁷ Jak upozorňuje Ron Haskins, existují určité skupiny obyvatel, pro které Amerika stále do velké míry naplňuje ideál země příležitostí. Jedná se především o imigranty z chudých zemí, kteří si příchodem do Ameriky výrazně polepší.¹⁶⁸ Oproti tomu Afroameričané stále čelí podstatnému znevýhodnění. Data ukazují, že Afroameričané mají oproti bílým Američanům podstatně nižší míru sociální mobility

¹⁶² Julia B. Isaacs, Isabel V. Sawhill a Ron Haskins, “Getting Ahead or Losing Ground: Economic Mobility in America” *The Brookings Institution/Economic Mobility Project* (únor 2008): 4, dostupné z https://www.pewtrusts.org/~media/legacy/uploadedfiles/pcs_assets/2008/pewempgettingaheadfull2pdf.pdf (19. 4. 2019); Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality*, 23.

¹⁶³ Paul W. Kingston a Laura M. Holian, “Inequality”, 73; Gary Burtless a Ron Haskins, “Inequality, Economic Mobility, and Social Policy”, 495; OECD, *A Broken Social Elevator?*, 68; Julia B. Isaacs, Isabel V. Sawhill a Ron Haskins, “Getting Ahead or Losing Ground...”, 1-2.

¹⁶⁴ OECD, *Educational Opportunity for All*, 41; OECD, *A Broken Social Elevator?*, 16, 26-27; John E. Roemer a Alain Trannoy, “Equality of Opportunity: Theory and Measurement”, 1328.

¹⁶⁵ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 98; OECD, *Divide We Stand: Why Inequality Keeps Rising* (Paris: OECD Publishing, 2011), 40, <https://doi.org/10.1787/9789264119536-en> (19. 4. 2019); Joseph E. Stiglitz, *The Price of Inequality*, 22; Timothy M. Smeeding, “Gates, Gaps, and Intergenerational Mobility: The Importance of an Even Start“ in Irwin Kirsch a Henry Braun (eds.), *The Dynamics of Opportunity in America* (Cham: Springer, 2016), 255.

¹⁶⁶ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 79; Raj Chetty et al., “Is the United States Still a Land of Opportunity?...”, 1.

¹⁶⁷ Raj Chetty et al., “Is the United States Still a Land of Opportunity?...”, 1.

¹⁶⁸ Gary Burtless a Ron Haskins, “Inequality, Economic Mobility, and Social Policy”, 520; Julia B. Isaacs, Isabel V. Sawhill a Ron Haskins, “Getting Ahead or Losing Ground...”, 1.

směrem nahoru a podstatně vyšší míru směrem dolů.¹⁶⁹

Z uvedených dat vyplývá, že Spojené státy za současného stavu nesplňují ani druhou část Rawlsova druhého principu spravedlnosti. Je zřejmé, že pro zajištění slušné rovnosti příležitostí je nezbytné zmenšit ekonomickou nerovnost a celkovou propast mezi chudými a bohatými. Docházíme tak k paradoxu, že koncept rovnosti příležitostí, který v očích Američanů legitimizuje velké nerovnosti v platech a v bohatství a činí je spravedlivými, vede k situaci, kdy velká ekonomická nerovnost už slušnou rovnost příležitostí neumožňuje. Jak uzavírá Miles Corak, ti, kterým záleží na rovnosti příležitostí, se nakonec přeci jen musí starat o nerovnost ve výsledcích (*inequality of outcomes*) tam, kde není dána odlišnostmi v nadání, ale výchozími pozicemi.¹⁷⁰ S rostoucí ekonomickou nerovností začíná být tedy stále více zřejmé, že větší rovnost výsledků, která je v Americe tradičně považována za něco neamerického a socialistického, nakonec významně souvisí se zajištěním rovnosti příležitostí.

4.2 Podpora změn?

Otázkou ale zůstává, zda si tento zdánlivý paradox začínají sami Američané uvědomovat. Ještě v roce 2008 uzavíral výzkum *The Brookings Institution* na základě dat z let 1998-2001, že většina Američanů je přesvědčena, že jedinec si zodpovídá sám za svůj úspěch, který závisí především na vynaloženém úsilí, dovednostech a inteligenci. Toto přesvědčení ale už tehdy nekorespondovalo s reálným stavem, kdy zmíněný výzkum zařadil Spojené státy mezi země s nízkou mobilitou, kde jsou děti výrazněji zvýhodněny úsporami svých rodičů než v ostatních vyspělých zemích. Ačkoliv více než 60 % Američanů už tehdy uznávalo, že rozdíly mezi platy jsou příliš velké, většina Američanů nepovažovala zmenšení těchto nerovností za zodpovědnost vlády. Stále tedy převažoval pohled, že zásahy vlády pro přispění k větší rovnosti výsledků jsou nežádoucí.¹⁷¹ Zůstává tento pohled Američanů v kontextu stále rostoucí ekonomické nerovnosti nezměněn nebo dochází k určité proměně veřejného mínění v této oblasti?

To co vyplývá z posledních průzkumů *Pew Research Center* je především silná a zvětšující se polarizace názorů veřejnosti a obou hlavních politických stran. Republikáni a demokraté jsou v pohledu na otázky kolem ekonomické nerovnosti, role vlády, systému

¹⁶⁹ Raj Chetty et al., "Race and Economic Opportunity in the United States: An Intergenerational Perspective" *Opportunity Insights*, Working Paper (březen 2018): 41, https://opportunityinsights.org/wp-content/uploads/2018/04/race_paper.pdf (20. 4. 2019).

¹⁷⁰ Miles Corak, "Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility", 98.

¹⁷¹ Julia B. Isaacs, Isabel V. Sawhill a Ron Haskins, "Getting Ahead or Losing Ground...", 4, 37-38.

zdanění, pomoci znevýhodněným a chudým velmi silně rozdělení. Průnik v politických hodnotách liberálů a konzervativců se v průběhu posledních let výrazně zmenšil. Ve Spojených státech ubývá voličů, kteří by sdíleli některé konzervativní i liberální názory, a trend je takový, že konzervativní a liberální Američané se od sebe čím dál více názorově vzdalují.¹⁷² Podle *Pew Research Center* je voličská základna demokratů o něco početnější než republikánů.¹⁷³

Poslední průzkumy ukazují, že většina Američanů (63 %) považuje americký ekonomický systém za nespravedlivý, zatímco pouze 34 % jej považuje za všeobecně spravedlivý k většině Američanů.¹⁷⁴ Podle dat od *Gallup Poll* si většina Američanů myslí, že by bohatství a peníze ve Spojených státech měly být více rovnoměrně rozděleny.¹⁷⁵ Spolu s tím považuje značná většina Američanů ekonomickou nerovnost za velký nebo středně velký problém. Data *Pew Research Center* ukazují, že pouze 10 % Američanů považuje ekonomickou nerovnost za malý problém a pouze 5 % za žádný problém.¹⁷⁶ Podle většiny Američanů vláda neposkytuje dostatečnou pomoc seniorům, chudým lidem ani střední třídě, a naopak je až příliš nápomocná bohatým.¹⁷⁷ Statistiky od *Gallup Poll* v souladu s tímto pohledem ukazují, že podstatná většina Američanů (přes 60 %) je přesvědčena, že lidé s velmi vysokým příjmy a korporace neplatí svůj spravedlivý podíl federálních daní z příjmu a přispívají do systému příliš málo, zatímco téměř polovina Američanů si myslí, že lidé s nízkými příjmy platí až příliš mnoho.¹⁷⁸ Obecně je proto většina Američanů nakloněna zvýšení daní pro extrémně bohaté a korporace.¹⁷⁹ Naprostá většina je také pro stanovení limitů částek, které mohou jednotlivci a organizace

¹⁷² Jocelyn Kiley, "In polarized era, fewer Americans hold a mix of conservative and liberal views" *Pew Research Center*, 23. 10. 2017, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/10/23/in-polarized-era-fewer-americans-hold-a-mix-of-conservative-and-liberal-views/> (20. 4. 2019).

¹⁷³ Pew Research Center, "Wide Gender Gap, Growing Educational Divide in Voters' Party Identification", 20. 3. 2018, <https://www.people-press.org/2018/03/20/1-trends-in-party-affiliation-among-demographic-groups/> (20. 4. 2019).

¹⁷⁴ Pew Research Center, "Growing Partisan Divide Over Fairness of the Nation's Tax System", 4. 4. 2019, <https://www.people-press.org/2019/04/04/growing-partisan-divide-over-fairness-of-the-nations-tax-system/> (20. 4. 2019).

¹⁷⁵ Gallup Poll, "Gallup Historical Trends: Taxes", duben 2019, <https://news.gallup.com/poll/1714/taxes.aspx> (25. 4. 2019).

¹⁷⁶ Pew Research Center, "The Partisan Divide on Political Values Grows Even Wider" (říjen 2017): 50, <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2017/10/10-05-2017-Political-landscape-release-updt..pdf> (25. 4. 2019).

¹⁷⁷ Pew Research Center, "Majorities Say Government Does Too Little for Older People, the Poor and the Middle Class" (leden 2018): 1, <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2018/01/01-30-18-groups-release.pdf> (26. 4. 2019).

¹⁷⁸ Gallup Poll, "Gallup Historical Trends: Taxes", *op. cit.*

¹⁷⁹ Isabel V. Sawhill a Christopher Pulliam, "Americans want the wealthy and corporations to pay more taxes, but are elected officials listening?" *Brookings*, 14. 3. 2019, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/03/14/americans-want-the-wealthy-and-corporations-to-pay-more-taxes-but-are-elected-officials-listening/> (25. 4. 2019).

poskytnout na politické kampaně.¹⁸⁰ Dále většina Američanů podporuje větší úsilí federální vlády v otázce snížení chudoby¹⁸¹ a naprostá většina by podpořila zvýšení minimální mzdy.¹⁸² Tato data vypovídají o značné podpoře federálním zásahům vlády pro snížení ekonomické nerovnosti. Zároveň ale, pokud je otázka položena trochu jiným způsobem ve smyslu, zda by vláda měla více redistribuovat bohatství, jsou Američané v pohledu na roli vlády stále značně rozpolcení. Např. téměř polovina Američanů kladně odpověděla na otázku, zda by uvítali méně vládních veřejných služeb kvůli snížení daní.¹⁸³ Tento rozpor spočívá v tom, že Američané jsou historicky nedůvěřiví k zásahům federální vlády.¹⁸⁴ Tony Judt proto v tomto ohledu píše o „pozoruhodné myšlenkové inkoherenci“ Američanů.¹⁸⁵ To ovšem nemění skutečnost, že většina Američanů považuje ekonomickou nerovnost za problém a myslí si, že by bohatství mělo být více rovnoměrně rozděleno (bez ohledu na to, jak velkou roli v tom má zaujímat vláda). Už tyto závěry představují odchýlení se od tradičního chápání rovnosti příležitostí, které říká, že na ekonomických rozdílech nezáleží, protože každý má šanci uspět, a narušují představu, že Američané zcela odmítají větší rovnost výsledků.

Zajímavé je, že ačkoliv různé odborné studie z 80. let od Verby a Orrena¹⁸⁶ i z počátku 21. století od Kingstona a Holian nebo od Milese Coraka¹⁸⁷ konstatovaly, že americké chápání rovnosti charakterizuje malá podpora nebo dokonce „averze“¹⁸⁸ k rovnosti výsledků a konsenzus proti výrazné redistribuci příjmů, data od *Gallup Poll* ukazují, že většina Američanů podporovala více rovnoměrné rozdělení bohatství a příjmů už v 80. letech.¹⁸⁹ To naznačuje, že nejde o trend zcela nový, ale spíše nedostatečně reflektovaný v odborné literatuře. Američané sice přijímají i velké rozdíly v platech jako legitimní, ale nelze jednoznačně tvrdit, že by větší rovnost výsledků byla pro americké

¹⁸⁰ Pew Research Center, “The Public, the Political System and American Democracy” (duben 2018): 4, <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2018/04/4-26-2018-Democracy-release-1.pdf> (26. 4. 2019).

¹⁸¹ Steven Kull et al, “Americans on Federal Poverty Programs” *University of Maryland* (květen 2017), http://www.publicconsultation.org/federal-budget/americans-support-greater-federal-efforts-to-reduce-poverty/?utm_source=link_newsv9&utm_campaign=item_248870&utm_medium=copy (25. 4. 2019).

¹⁸² Andrew Dugan, “Most Americans for Raising Minimum Wage” *Gallup*, 11. 11. 2013, https://news.gallup.com/poll/165794/americans-raising-minimum-wage.aspx?g_source=link_newsv9&g_campaign=item_248870&g_medium=copy (25. 4. 2019).

¹⁸³ Gallup Poll, “Gallup Historical Trends: Taxes”, *op. cit.*

¹⁸⁴ Frank Newport, “Government’s Role in Controlling Incomes” *Gallup*, 17. 4. 2019, <https://news.gallup.com/opinion/polling-matters/248870/government-role-controlling-incomes.aspx> (25. 4. 2019).

¹⁸⁵ Tony Judt, *Zle se vede zemi*, 40.

¹⁸⁶ Sidney Verba a Gary R. Orren, “The Meaning of Equality in America”, 376.

¹⁸⁷ Paul W. Kingston a Laura M. Holian, “Inequality”, 72; Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 95.

¹⁸⁸ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 95.

¹⁸⁹ Gallup Poll, “Gallup Historical Trends: Taxes”, *op. cit.*

chápání rovnosti něco zcela cizího a nežádoucího.

Zároveň ale stále platí, že většina Američanů (přes 60 %) je spokojena s možností posouvat se dopředu, tedy s možností ekonomické mobility, ačkoliv je tento podíl podstatně menší než na počátku tisíciletí, kdy tuto spokojenost vyjadřovaly tři čtvrtiny Američanů.¹⁹⁰ Přesvědčení, že tvrdá práce, úsilí a talent se stále počítají a že především na nich závisí úspěch a ekonomická mobilita, je tedy stále široce rozšířené, ačkoliv demokraté jsou čím dál více skeptičtí ohledně toho, že tvrdá práce je garantem úspěchu.¹⁹¹ Spolu s tím je ale značná většina Američanů (66 %) nespokojena se způsobem, jakým jsou bohatství a příjmy ve Spojených státech rozděleny.¹⁹² Z toho vyplývá, že důraz na rovnost příležitostí a chápání rovnosti v ekonomické sféře především jako příležitosti zůstávají ve Spojených státech stále klíčové. V tomto ohledu k proměně nedošlo. Neplatí ale představa, že větší rovnost výsledků, která je často označovaná jako něco socialistického a neslučitelného s americkými hodnotami a která bývá stavěna do opozice vůči rovnosti příležitostí, je něco, co Američané odmítají a nepodporují. Výše uvedená data naopak ukazují, že Američané si přejí více rovnoměrně rozdělené a sdílené bohatství a že podstatná většina považuje současný stav za nespravedlivý. Bylo řečeno, že Američané přijímají a považují za spravedlivé mnohem větší rozdíly v platech, než je obvyklé v Evropě. Z uvedených průzkumů ale vyplývá, že míra ekonomické nerovnosti ve Spojených státech u většiny Američanů přesáhla i tuto vysoce nastavenou mez přijatelnosti. Navzdory tradičnímu americkému chápání rovnosti se tedy ukazuje, že požadavek větší rovnosti výsledků hraje i ve Spojených státech důležitou roli. Z toho je zřejmé, že rovnost příležitostí a větší rovnost výsledků nestojí vůči sobě v opozici, ale jsou vzájemně propojeny a podmíněny.

Je nutné zmínit, že s ohledem na všechny otázky, které zde byly z průzkumů uvedeny, panuje velký rozdíl mezi postojem republikánů a demokratů. Názorová polarizace je u všech zmíněných témat velmi silná. Možnost rovnosti příležitostí patří k otázkám, kde jsou pohledy obou táborů diametrálně odlišné. Přibližně 74 % republikánů je toho názoru, že Spojené státy si vedou dobře s ohledem na to, zda má každý rovnou příležitost uspět, zatímco ze strany demokratů s tím souhlasí jen 37 %.¹⁹³ Jsou to tedy především demokraté, kteří v mnohem větší míře zastávají názor, že současná ekonomická

¹⁹⁰ Frank Newport, "Majority in U.S. Satisfied With Opportunity to Get Ahead" *Gallup*, 7. 3. 2018, <https://news.gallup.com/poll/228914/majority-satisfied-opportunity-ahead.aspx> (25. 4. 2019).

¹⁹¹ Pew Research Center, "The Partisan Divide on Political Values Grows Even Wider", 52.

¹⁹² Gallup Poll, "Americans' Views on Economic Mobility and Economic Inequality in the U.S. (Trends)", leden 2018, <https://news.gallup.com/poll/228980/americans-views-economic-mobility-economic-inequality-trends.aspx> (26. 4. 2019).

¹⁹³ Pew Research Center, "The Public, the Political System and American Democracy", 8.

nerovnost představuje značný problém, že je americký ekonomický systém nespravedlivý, že extrémně bohatí a korporace nepřispívají spravedlivým dílem a že je potřeba více rovnoměrné rozdělení příjmů, více podpory chudým atd. Z důvodu této silné polarizace je důležité zaměřit se na to, co především podporuje mladá generace. Podle dat *Pew Research Center* jsou to právě demokraté, kteří se u mladých lidí těší mnohem větší podpoře než republikáni a tato výhoda demokratů u mladých stále roste.¹⁹⁴ Stranická afiliace mladých lidí se sice může v dospělosti změnit, ale autorka se přesto domnívá, že tato tendence v určité proměně amerického chápání rovnosti ve smyslu, že vedle zajištění rovnosti příležitostí je kladen důraz také na požadavek zmírnění velké ekonomické nerovnosti a větší a více spravedlivé rovnosti výsledků, bude pokračovat i do budoucna. Tuto tezi totiž podporuje skutečnost, že ekonomická nerovnost stále narůstá, takže je nepravděpodobné, že by byla v očích veřejnosti upozaděna jako nedůležité téma. Naopak s rostoucí nerovností může požadavek větší rovnosti výsledků ještě posílit.

Závěr

Rovnost příležitostí je klíčovou součástí amerického chápání rovnosti. Tato idea nám říká, že každý má možnost uspět, ale každý je za svůj úspěch zodpovědný jen sám sobě a může se dostat, tak vysoko, jak mu to jeho schopnosti dovolí.¹⁹⁵ Z hlediska rovnosti příležitostí není tolik důležité, jak velké jsou rozdíly mezi bohatstvím jednotlivců. Velké rozdíly v platech jsou považovány za spravedlivé, protože úspěch se odvíjí od tvrdé práce a talentu každého jednotlivce. Tato idea vychází z hodnoty individualismu a protestantské pracovní morálky, které zdůrazňují zodpovědnost jednotlivce za vlastní situaci. Rovnost příležitostí tak bývá stavěna do opozice vůči tzv. rovnosti výsledků, podle které by mělo být bohatství ve společnosti nikoliv absolutně ale více rovnoměrně rozděleno a široce sdíleno. Studie Sidneyho Verby a Garyho Orrena z 80. let uzavírala, že mezi Američany je jen málo zastánců větší rovnosti výsledků a většina považovala tehdejší ekonomické nerovnosti za spravedlivé. Podle Verby a Orrena mezi Američany panoval konsenzus proti výrazné redistribuci příjmů.¹⁹⁶ Od 80. let ekonomická nerovnost ještě výrazně vzrostla a roste dál. Nástup neoliberalismu Ronalda Reagana v 80. letech napomohl tomu, že velmi bohatí Američané začali získávat stále větší a větší podíl příjmů na celkovém národním

¹⁹⁴ Pew Research Center, "Wide Gender Gap, Growing Educational Divide in Voters' Party Identification", *op. cit.*

¹⁹⁵ John H. Schaar, "Equality of Opportunity, and Beyond" in Louis P. Pojman, *op. cit.*, 140.

¹⁹⁶ Sidney Verba a Gary R. Orren, "The Meaning of Equality in America", 376.

důchodu. Ale také pozdější studie o chápání rovnosti ve Spojených státech docházely k podobnému závěru jako zmíněná studie z 80. let. V roce 2007 Paul Kingston a Laura Holian uzavírali, že požadavek větší rovnosti výsledků je charakteristický pro evropský model a americké chápání rovnosti se v tomto ohledu odlišuje,¹⁹⁷ a Miles Corak psal o pár let později o „averzi“ Američanů k rovnosti výsledků, která je považována za nežádoucí.¹⁹⁸

Ekonomická nerovnost tak ve Spojených státech dosáhla daleko větší míry než v ostatních rozvinutých zemích. Amerika se na jednu stranu těší prvenství v největším počtu miliardářů na světě,¹⁹⁹ a na druhou stranu má stále výrazně vyšší procento chudých, než, jaký je průměr všech členských zemí OECD.²⁰⁰ Jenže právě velká ekonomická nerovnost, která je v jistém ohledu v očích Američanů legitimní, má prokazatelně negativní dopady na všeobecnou možnost slušné rovnosti příležitostí a řada studií, z kterých tato práce vychází, dokazuje, že na rodinném zázemí dnes ve Spojených státech z důvodu velké ekonomické nerovnosti závisí s ohledem na ekonomickou mobilitu více než dříve. Cílem této práce proto bylo ověřit tezi, že v kontextu současné velké a zvětšující se ekonomické nerovnosti, která negativně ovlivňuje rovnost příležitostí, se musí tyto dopady projevit i na samotném chápání rovnosti u Američanů. Tato práce uzavírá na základě analýzy rozsáhlého souboru průzkumů veřejného mínění, že k určité proměně zde dochází. Důraz na rovnost příležitostí zůstává pro americké chápání rovnosti nadále klíčový. V tomto ohledu k proměně nedošlo. Zjištění této práce ale narušují představu oné „averze“ většiny Američanů k větší redistribuci a k více rovnoměrně sdílenému bohatství, tedy k tzv. rovnosti výsledků. Z průzkumů veřejného mínění od *Pew Research Center* a *Gallup Poll* naopak vyplývá, že většina Američanů už nepovažuje současnou distribuci příjmů a bohatství za spravedlivou a uvítala by, aby tato distribuce byla více rovnoměrná. Práce proto dochází k závěru, že ve Spojených státech, kde jsou i podstatně velké rozdíly v platech vnímány jako spravedlivé, už ekonomická nerovnost překročila v očích většiny Američanů i tuto vysoko nastavenou úroveň legitimacy. Začíná být zřejmé, že rovnost příležitostí a rovnost výsledků vůči sobě nestojí v opozici, ale jsou vzájemně propojeny, o čemž svědčí i skutečnost, že ve všech evropských severských zemích je možnost rovnosti

¹⁹⁷ Paul W. Kingston a Laura M. Holian, “Inequality”, 72.

¹⁹⁸ Miles Corak, “Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility”, 95.

¹⁹⁹ Louisa Kroll a Kerry A. Dolan, “Billionaires: The Richest People in the World” *Forbes*, 5. 3. 2019, <https://www.forbes.com/billionaires/#37d60ed4251c> (13. 4. 2019).

²⁰⁰ OECD, “Poverty Rate (indicator)” (2019), dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (13. 4. 2019).

příležitostí vyšší než ve Spojených státech.²⁰¹

Z průzkumů ovšem vyplývá také silná polarizace mezi republikány a demokraty v pohledu na stav rovnosti příležitostí, otázku spravedlivých nerovností a větší distribuci příjmů. Jsou to především demokraté, kteří v mnohem větší míře zastávají názor, že současná ekonomická nerovnost představuje značný problém, že je americký ekonomický systém nespravedlivý, že extrémně bohatí a korporace nepřispívají spravedlivým dílem a že je potřeba více rovnoměrné rozdělení příjmů a více podpory chudým. Autorka se domnívá, že tato tendence v určité proměně chápání rovnosti ve Spojených státech bude pokračovat i do budoucna především proto, že ekonomická nerovnost stále narůstá, a je tak velmi pravděpodobné, že v očích veřejnosti zůstane důležitým tématem. S rostoucí ekonomickou nerovností může požadavek větší rovnosti výsledků ještě posílit.

²⁰¹ OECD, *A Broken Social Elevator?*, 16, 26-27; John E. Roemer a Alain Trannoy, "Equality of Opportunity: Theory and Measurement", 1328.

Summary

The value of equality is embedded in the foundations of the American nation. However, the notion of equality is what philosopher Walter Gallie called an essentially contested concept. There is no single correct definition of equality and there will always be different perceptions of this value. One of the characteristic features of the American perception is the notion that America offers an equality of opportunity to succeed. According to this concept, large economic inequalities do not matter because everyone has an equal opportunity to get ahead if he works hard. Therefore, the Americans accept even substantially high income and wealth disparities as fair and desirable. The American perception of equality is thus usually considered as the opposite of the so-called equality of outcomes, which demands more even distribution of wealth. However, there is evidence that high economic inequality affects negatively the real state of equality of opportunity. Nowadays, the United States has the most inegalitarian structure of incomes and wages among other advanced countries. Indeed, certain economic inequalities are desirable, but the question is where should be their limits. The theory of justice by John Rawls says that economic and social inequalities should be to the greatest benefit of the least advantaged. In the United States, this is not the case. Although America is one of the richest countries in the world, it has still higher rates of poverty than a majority of other OECD countries. Since the 1980s, the richest 1 % of Americans have been gaining a larger and larger share of national income and the gap between the rich and the poor has been rising.

Hence, the aim of this thesis is to verify the assumption that in the context of today's high and rising economic inequality, the provably negative impacts on the real state of equal opportunity must also find expression in the actual American perception of equality. Based on the analysis of an extensive set of public opinion surveys, it concludes that a certain change in the perception takes place. The emphasis on the equality of opportunity is still crucial. In this respect, nothing has changed. However, the findings of the thesis do not support the notion that larger equality of outcomes is absolutely foreign and unwanted in America. According to public opinion surveys by Gallup Poll and Pew Research Center, a majority of Americans perceive the American economic system as unfair and think that the money and wealth should be more evenly distributed. The thesis, therefore, argues that the current economic inequality in the United States, where even large income disparities are perceived as fair, is in the eyes of a majority of Americans beyond this level of legitimacy. It is now becoming more evident that equality of

opportunity and equality of outcomes are not in opposition to each other, but are interconnected. Although there is a strong polarization between the views of Democrats and Republicans, the thesis concludes that the demand for larger equality of outcomes will continue in the future, because the economic inequality is still rising.

Použitá literatura

- Arendtová, Hannah, *Vita activa neboli O činném životě* (Praha: OIKOYMENH, 2007).
- Benn, Stanley I., "Egalitarianism and the Equal Consideration of Interests" in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 112-120.
- Berkowitz, Edward D., *America's Welfare State: From Roosevelt to Reagan* (Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press, 1991).
- Black, Allida M., "Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights" *OAH Magazine of History* 22, č. 2 (duben 2008): 34-37.
- Brown, Sherrod a Durbin, Richard, projev v Senátu Spojených států 9. 12. 2013, Congressional Record Vol. 159, č. 173, dostupné z <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CREC-2013-12-09/pdf/CREC-2013-12-09-pt1-PgS8540-2.pdf> (17. 4. 2019).
- Buffett, Warren E., "Stop Coddling the Super-Rich" *The New York Times*, 14. 8. 2011, <https://www.nytimes.com/2011/08/15/opinion/stop-coddling-the-super-rich.html> (13. 4. 2019).
- Burtless, Gary a Haskins, Ron, "Inequality, Economic Mobility, and Social Policy" in Schuck, Peter H. a Wilson, James Q., (eds.), *Understanding America: The Anatomy of an Exceptional Nation* (New York: Public Affairs, 2008), 495-538.
- Chetty, Raj et al., "Is the United States Still a Land of Opportunity? Recent Trends in Intergenerational Mobility" *National Bureau of Economic Research*, Working Paper 19844 (leden 2014), dostupné z <http://www.nber.org/papers/w19844> (19. 4. 2019).
- Chetty, Raj et al. "Mobility Report Cards: The Role of Colleges in Intergenerational Mobility" *NBER*, Working Paper 23618 (červenec 2017), dostupné z https://opportunityinsights.org/wp-content/uploads/2018/03/coll_mrc_paper.pdf (19. 4. 2019).
- Chetty, Raj et al., "Race and Economic Opportunity in the United States: An Intergenerational Perspective" *Opportunity Insights*, Working Paper (březen 2018), https://opportunityinsights.org/wp-content/uploads/2018/04/race_paper.pdf (20. 4. 2019).
- Corak, Miles, "Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility" *The Journal of Economic Perspectives* 27, č. 3 (léto 2013): 79-102.
- Credit Suisse Research Institute, *Global Wealth Databook 2018*, říjen 2018.
- Dahrendorf, Ralf, "On the Origin of Inequality among Men" in André Béteille (ed.), *Social Inequality: Selected Readings* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1969), 16-44.
- Dugan, Andrew, "Most Americans for Raising Minimum Wage" *Gallup*, 11. 11. 2013, https://news.gallup.com/poll/165794/americans-raising-minimum-wage.aspx?g_source=link_news9&g_campaign=item_248870&g_medium=copy (25. 4. 2019).
- Dworkin, Ronald, "Justice for Hedgehogs", přednáška pro Carnegie Council for Ethics in International Affairs, 6. 12. 2011, dostupné z

- <https://www.carnegiecouncil.org/studio/multimedia/20111206-justice-for-hedgehogs> (staženo 8.12. 2018).
- Fischer, Sebastian, "Socialism and Welfare: Republicans Bash Europe in Search of Votes" *Spiegel*, 9. 1. 2012, <http://www.spiegel.de/international/world/socialism-and-welfare-republicans-bash-europe-in-search-of-votes-a-808044.html> (21. 3. 2019).
- Fontenot, Kayla, Semega, Jessica a Kollar, Melissa, "Income and Poverty in the United States: 2017" *U.S. Census Bureau* (září 2018), dostupné z <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2018/demo/p60-263.pdf> (13. 4. 2019).
- Friedman, Milton, *Kapitalismus a svoboda* (Praha: Liberální institut, 1993).
- Gallie, Walter B., "Essentially Contested Concepts" *Proceedings of the Aristotelian Society* 56, č. 1 (1956): 167-198.
- Gallup Poll, "Americans' Views on Economic Mobility and Economic Inequality in the U.S. (Trends)", leden 2018, <https://news.gallup.com/poll/228980/americans-views-economic-mobility-economic-inequality-trends.aspx> (26. 4. 2019).
- Gallup Poll, "Gallup Historical Trends: Taxes", duben 2019, <https://news.gallup.com/poll/1714/taxes.aspx> (25. 4. 2019).
- Galston, William, "A Liberal Defense of Equality of Opportunity" in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 170-179.
- Green, S. J. D., "Competitive Equality of Opportunity: A Defense" *Ethics* 100, č. 1 (říjen 1989): 5-32.
- Hayek, F. A., *Cesta do otroctví* (Praha: Academia, 1990).
- Hayek, F. A., *Právo, zákonodárství a svoboda* (Praha: Academia, 1994).
- Hill, Steven, *Europe's Promise: Why the European Way Is the Best Hope in an Insecure Age* (University of California Press, 2010).
- Hobbes, Thomas, *Základy filosofie státu a společnosti: O občanu* (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909).
- Huntington, Samuel P., *Who are We? The Challenges to America's National Identity* (New York: Simon & Schuster, 2004).
- Isaacs, Julia B., Sawhill, Isabel V. a Haskins, Ron, "Getting Ahead or Losing Ground: Economic Mobility in America" *The Brookings Institution/Economic Mobility Project* (únor 2008), dostupné z https://www.pewtrusts.org/~media/legacy/uploadedfiles/pes_assets/2008/pewempgettingaheadfull2pdf.pdf (19. 4. 2019).
- Johnson, Lyndon B., State of the Union Address, 8. 1. 1964, projev dostupný z <https://www.americanrhetoric.com/speeches/lbj1964stateoftheunion.htm> (9. 4. 2019).
- Joseph, Lawrence B., "Some Ways of Thinking about Equality of Opportunity" *The Western Political Quarterly* 33, č. 3 (září 1980): 393-400.
- Judt, Tony, *Zle se vede zemi* (Praha: Rybka Publishers, 2011).
- Keynes, John Maynard, *Obečná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* (Praha: Československá akademie věd, 1963).
- Kiley, Jocelyn, "In polarized era, fewer Americans hold a mix of conservative and liberal views" *Pew Research Center*, 23. 10. 2017, <https://www.pewresearch.org/fact->

- tank/2017/10/23/in-polarized-era-fewer-americans-hold-a-mix-of-conservative-and-liberal-views/ (20. 4. 2019).
- Kingston, Paul W., a Holian, Laura M., "Inequality" in Alberto Martinelli (ed.), *Transatlantic Divide: Comparing American and European Society* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 57-74.
- Kraus, Franz, "The Historical Development of Income Inequality in Western Europe and the United States" in Flora, Peter a Heidenheimer, Arnold J., (eds.), *The Development of Welfare States in Europe and America* (New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1984), 187-236.
- Kroll, Louisa a Dolan, Kerry A., "Billionaires: The Richest People in the World" *Forbes*, 5. 3. 2019, <https://www.forbes.com/billionaires/#37d60ed4251c> (13. 4. 2019).
- Kudrle, Robert T. a Marmor, Theodore R., "The Development of Welfare States in North America" in Flora, Peter a Heidenheimer, Arnold J., (eds.), *The Development of Welfare States in Europe and America* (New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1984), 81-121.
- Kull, Steven et al, "Americans on Federal Poverty Programs" *University of Maryland* (květen 2017), http://www.publicconsultation.org/federal-budget/americans-support-greater-federal-efforts-to-reduce-poverty/?utm_source=link_news9&utm_campaign=item_248870&utm_medium=copy (25. 4. 2019).
- Locke, John, *Druhé pojednání o vládě* (Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992).
- Lucas, J. R., "Against Equality" in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 104-112.
- Newport, Frank, "Government's Role in Controlling Incomes" *Gallup*, 17. 4. 2019, <https://news.gallup.com/opinion/polling-matters/248870/government-role-controlling-incomes.aspx> (25. 4. 2019).
- Newport, Frank, "Majority in U.S. Satisfied With Opportunity to Get Ahead" *Gallup*, 7. 3. 2018, <https://news.gallup.com/poll/228914/majority-satisfied-opportunity-ahead.aspx> (25. 4. 2019).
- Nozick, Robert, *Anarchy, State, and Utopia* (New York: Basic Books, 1974).
- Nozick, Robert, "Justice does Not Imply Equality" in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 102-104.
- OECD, *A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility*, (Paris: OECD Publishing, 2018), dostupné z <https://doi.org/10.1787/9789264301085-en> (21. 3. 2019).
- OECD, *Divide We Stand: Why Inequality Keeps Rising* (Paris: OECD Publishing, 2011), <https://doi.org/10.1787/9789264119536-en> (19. 4. 2019).
- OECD, *Educational Opportunity for All: Overcoming Inequality throughout the Life Course* (Paris: OECD Publishing, 2017), dostupné z <https://dx.doi.org/10.1787/9789264287457-en> (19. 4. 2019).
- OECD, "Income Inequality (indicator)", 2019, dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm#indicator-chart> (12. 4. 2019).

- OECD, “Poor Children in Rich Countries: Why We Need Policy Action” (říjen 2018), dostupné z <https://www.oecd.org/els/family/Poor-children-in-rich-countries-Policy-brief-2018.pdf> (13. 4. 2019).
- OECD, “Poverty Rate (indicator)” (2019), dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (13. 4. 2019).
- OECD, “The Squeezed Middle Class – How does the United States compare?“, 10. 4. 2019, dostupné z <http://www.oecd.org/unitedstates/Middle-class-2019-United-States.pdf> (12. 4. 2019).
- OECD, “United States – Country Note – Education at a Glance 2014: OECD Indicators” (září 2014), dostupné z <http://www.oecd.org/unitedstates/United%20States-EAG2014-Country-Note.pdf> (19.4. 2019).
- Oppenheim, Felix E., “Egalitarianism as a Descriptive Concept” *American Philosophical Quarterly* 7, č. 2 (duben 1970): 143-152.
- Pew Research Center, “Growing Partisan Divide Over Fairness of the Nation’s Tax System”, 4. 4. 2019, <https://www.people-press.org/2019/04/04/growing-partisan-divide-over-fairness-of-the-nations-tax-system/> (20. 4. 2019).
- Pew Research Center, “Majorities Say Government Does Too Little for Older People, the Poor and the Middle Class” (leden 2018), <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2018/01/01-30-18-groups-release.pdf> (26. 4. 2019).
- Pew Research Center, “Wide Gender Gap, Growing Educational Divide in Voters’ Party Identification”, 20. 3. 2018, <https://www.people-press.org/2018/03/20/1-trends-in-party-affiliation-among-demographic-groups/> (20. 4. 2019).
- Pew Research Center, “The Partisan Divide on Political Values Grows Even Wider” (říjen 2017): 50, <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2017/10/10-05-2017-Political-landscape-release-updt..pdf> (25. 4. 2019).
- Pew Research Center, “The Public, the Political System and American Democracy” (duben 2018), <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2018/04/4-26-2018-Democracy-release-1.pdf> (26. 4. 2019).
- Piketty, Thomas a Saez, Emmanuel, “Income and Wage Inequality in the United States, 1913-2002” in Atkinson, A. B., a Piketty, T. (eds.), *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast Between Continental European and English-Speaking Countries* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2007), 141-225.
- Piketty, Thomas, *Capital in the Twenty-First Century* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2014).
- Piketty, Thomas, *The Economics of Inequality* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2015).
- Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, “Introduction: The Nature and Value of Equality” in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 1-14.
- Pontusson, Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe vs. Liberal America* (Ithaca, London: Cornell University Press, 2005).
- Rawls, John, *Teorie spravedlnosti* (Praha: Victoria Publishing, 1995).
- Rawls, John, *A Theory of Justice* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1971).

- Rodgers, Daniel T., *Atlantic Crossings: Social Politics in a Progressive Age* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1998).
- Roemer, John E., a Trannoy, Alain, "Equality of Opportunity: Theory and Measurement" *Journal of Economic Literature* 54, č. 4 (prosinec 2016): 1288-1332.
- Roosevelt, Franklin D., Annual Message to Congress, 1941, projev dostupný z <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=70&page=transcript> (25. 2. 2019).
- Roosevelt, Franklin D., State of the Union Message to Congress, 11. 1. 1944, projev dostupný z http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/address_text.html (6. 4. 2019).
- Rousseau, Jean-Jacques, *O původu nerovnosti mezi lidmi* (Praha: Nakladatelství Svoboda, 1949).
- Sawhill, Isabel V. a Pulliam, Christopher, "Americans want the wealthy and corporations to pay more taxes, but are elected officials listening?" *Brookings*, 14. 3. 2019, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/03/14/americans-want-the-wealthy-and-corporations-to-pay-more-taxes-but-are-elected-officials-listening/> (25. 4. 2019).
- Schaar, John H., "Equality of Opportunity, and Beyond" in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 137-147.
- Smeeding, Timothy M., "Gates, Gaps, and Intergenerational Mobility: The Importance of an Even Start" in Kirsch, Irwin a Braun, Henry, (eds.), *The Dynamics of Opportunity in America* (Cham: Springer, 2016), 255-295.
- Snyder, Timothy a Judt, Tony, *Intelektuál ve dvacátém století: Rozhovor Timothyho Snydera s Tony Judtem* (Praha: Prostor, 2013).
- Snyder, Timothy, "One Road to Unfreedom or Many?" (přednáška na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, 22. 11. 2018).
- Snyder, Timothy, *The Road To Unfreedom: Russia, Europe, America* (London: The Bodley Head, 2018).
- Stiglitz, Joseph E., "Of the 1 %, by the 1 %, for the 1 %" *Vanity Fair*, 31. 3. 2011, <https://www.vanityfair.com/news/2011/05/top-one-percent-201105> (12. 4. 2019).
- Stiglitz, Joseph E., *The Price of Inequality* (New York: Norton & Company, 2013).
- Stjernø, Steinar, "Social democratic values in the European welfare states" in Oorschot, Wim van, Opielka, Michael a Pfau-Effinger, Birgit, (eds.), *Culture and Welfare State* (Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2008), 50-70.
- Sunstein, Cass R., "Why Does the American Constitution Lack Social and Economic Guarantees?" in Ignatieff, Michael, (ed.), *American Exceptionalism and Human Rights* (Princeton: Princeton University Press, 2005), 90-110.
- Svahn, John A. a Ross, Mary, "Social Security Amendments of 1983: Legislative History and Summary of Provisions" *Social Security Bulletin* 46, č. 7 (červenec 1983): 3-48.
- Temkin, Larry S., "Inequality" *Philosophy & Public Affairs* 15, č. 2 (jaro 1986): 99-121.
- Thomas, D. A. Lloyd, *Locke on Government* (London, New York: Routledge, 1995).
- The World Bank, "Data Bank: World Development Indicators", dostupné z <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=#> (12. 4. 2019).

- Universal Declaration of Human Rights, GA Resolution 217A(III), United Nations (10. 12. 1948), [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/217\(III\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/217(III)) (6. 4. 2019).
- Verba, Sidney a Orren, Gary R., “The Meaning of Equality in America” *Political Science Quarterly* 100, č. 3 (podzim 1985): 369-387.
- Vlastos, Gregory, “Justice and Equality” in Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997), 120-133.
- Westen, Peter, “The Concept of Equal Opportunity” *Ethics* 95, č. 4 (červenec 1985): 837-850.
- Williams, Bernard A. O., “The Idea of Equality” in Bernard A. O. Williams, *Problems of the self: philosophical papers 1956-1972* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 230-249.
- Winters, Jeffrey A., *Oligarchy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).
- Winters, Jeffrey A., rozhovor vedl Petr Šourek, *Reflexe: Historie/Filozofie!*, Český rozhlas Vltava, 1. 9. 2018.
- Wolff, Jonathan, *An Introduction to Political Philosophy* (Oxford: Oxford University Press, 1996).
- World Inequality Database, “Top 1 % national income share”, dostupné z https://wid.world/world/#sptinc_p99p100_z/FR;DE;CN;ZA;GB;WO;RU/last/eu/k/p/yearly/s/false/2.277/30/curve/false/country (12. 4. 2019).
- World Inequality Database, “USA: Income Inequality”, dostupné z <https://wid.world/country/usa/> (10. 4. 2019).

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Johana Černochová

E-mail:

johana.cer@seznam.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS 2017/2018

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2018/2019

Vedoucí bakalářského semináře:

doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Název práce:

Chápání rovnosti ve Spojených státech

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Práce analyzuje chápání rovnosti ve Spojených státech a zasazuje jej do kontextu současné velké ekonomické nerovnosti. Charakteristickým rysem tohoto chápání je důraz na rovnost příležitostí. Podle této ideje je Amerika zemí rovných příležitostí k úspěchu, který se neodvíjí od rodinného bohatství, ale od tvrdé práce a talentu. Tento koncept bývá dáván do opozice vůči tzv. rovnosti výsledků, podle které by mělo být bohatství ve společnosti více rovnoměrně rozděleno, a která je tradičně vnímána jako cizí americkým hodnotám. Jenže právě velká ekonomická nerovnost, která v Americe dosáhla ještě větší míry než v ostatních rozvinutých zemích, má prokazatelně negativní dopady na všeobecnou možnost slušné rovnosti příležitostí. Cílem této práce je proto ověřit tezi, že v kontextu současné velké a zvětšující se ekonomické nerovnosti se musí tyto nepříznivé dopady na reálný stav rovnosti příležitostí projevit také na samotném chápání rovnosti u Američanů.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Změny nastaly především v teritoriálním vymezení práce. Původním cílem práce bylo analyzovat, jaké dopady může mít odlišné chápání hodnoty rovnosti na spojenecké vztahy mezi Spojenými státy a Evropskou unií. Tento cíl se výrazně změnil a zadání práce zní dnes jinak. Především už se nejedná o symetrické porovnání odlišných pojetí rovnosti ve Spojených státech a v Evropě, a tudíž nejsou předmětem analýzy ani transatlantické vztahy. Zaměření práce zůstalo u otázky chápání rovnosti ve Spojených státech a vymezeným cílem je analyzovat, jaké proměny toto chápání zaznamenalo v kontextu současné situace velké sociální a ekonomické nerovnosti.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

První část představuje vyrovnání se se samotným pojmem rovnosti. Tato kapitola ještě neřeší specificky americké chápání, ale z důvodu značné složitosti tohoto pojmu považuje autorka za nutné na začátek této práce uvést širší reflexi odborné debaty a sporů z politické filosofie o tom, co tato hodnota představuje. Vedle otázky, co je rovnost, je zde kladen důraz také na otázku spravedlivých nerovností ve společnosti spojené s otázkou přerozdělení bohatství a role vlády. Druhá kapitola se již věnuje

specifikům amerického chápání rovnosti. Tato kapitola ukazuje, že i rovnost příležitostí má vícero rovin a interpretací. Hlavní spory se vedou především o tom, jakým způsobem rovnost příležitostí zajistit. Kapitola se věnuje také konceptu rovnosti výsledků, který s rovností příležitostí bývá stavěn do opozice jako něco neamerického. Třetí část mapuje vývoj k současné ekonomické nerovnosti. Hlavní pozornost je zde zaměřena na roli vládních politik v ekonomické a sociální oblasti a na vládní snahy o zmírnění nerovnosti, jejichž základ položil v 30. letech prezident F. D. Roosevelt. Za jeden z klíčových faktorů pro nárůst ekonomické nerovnosti je zde považován nástup neoliberalismu prezidenta Ronalda Reagana v 80. letech. Značný prostor je pak věnován analýze současného stavu ekonomické nerovnosti. Závěrečná část nejprve analyzuje současný stav rovnosti příležitostí a následně průzkumy veřejného mínění k výše uvedeným otázkám, na základě kterých se snaží posoudit možnou proměnu v chápání rovnosti ve Spojených státech.

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Berkowitz, Edward D., *America's Welfare State: From Roosevelt to Reagan* (Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press, 1991).

Burtless, Gary a Haskins, Ron, "Inequality, Economic Mobility, and Social Policy" in Schuck, Peter H. a Wilson, James Q., (eds.), *Understanding America: The Anatomy of an Exceptional Nation* (New York: Public Affairs, 2008), 495-538.

Chetty, Raj et al., "Is the United States Still a Land of Opportunity? Recent Trends in Intergenerational Mobility" *National Bureau of Economic Research, Working Paper 19844* (leden 2014), dostupné z <http://www.nber.org/papers/w19844> (19. 4. 2019).

Corak, Miles, "Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility" *The Journal of Economic Perspectives* 27, č. 3 (léto 2013): 79-102.

Gallup Poll, "Gallup Historical Trends: Taxes", duben 2019, <https://news.gallup.com/poll/1714/taxes.aspx> (25. 4. 2019).

Joseph, Lawrence B., "Some Ways of Thinking about Equality of Opportunity" *The Western Political Quarterly* 33, č. 3 (září 1980): 393-400.

Kingston, Paul W., a Holian, Laura M., "Inequality" in Alberto Martinelli (ed.), *Transatlantic Divide: Comparing American and European Society* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 57-74.

OECD, "Poverty Rate (indicator)" (2019), dostupné z <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (13. 4. 2019).

Pew Research Center, "The Public, the Political System and American Democracy" (duben 2018), <https://www.people-press.org/wp-content/uploads/sites/4/2018/04/4-26-2018-Democracy-release-1.pdf> (26. 4. 2019).

Piketty, Thomas, *Capital in the Twenty-First Century* (Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2014).

Pojman, Louis P. a Westmoreland, Robert, (eds.), *Equality: selected readings* (New York, Oxford: Oxford University Press, 1997).

Pontusson, Jonas, *Inequality and Prosperity: Social Europe vs. Liberal America* (Ithaca, London: Cornell University Press, 2005).

Rawls, John, *Teorie spravedlnosti* (Praha: Victoria Publishing, 1995).

**Stiglitz, Joseph E., *The Price of Inequality* (New York: Norton & Company, 2013).
Verba, Sidney a Orren, Gary R., "The Meaning of Equality in America" *Political
Science Quarterly* 100, č. 3 (podzim 1985): 369-387.**

Podpis studenta a datum

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		